

TEKNIK: MER KRÄM PER KILO I NYA BATTERIDRIVNA MASKINER

BYGGNADS arbetaren

NUMMER 10,
15 OKTOBER 2020
www.byggnadsarbetaren.se

BYGGNYTT

VD DÖMD EFTER
TIPS FRÅN
BYGGBOLAG

BESSERWISSERN

*Så jobbar
du vägrätt*

REPORTAGE

GAMMALT
TEGEL KAN
BLI NYTT

**MURARENS
ANTIKA LYX-
PUSSEL**
sid 26

HÅLL KÄFTEN!

Man snackar inte om man vill behålla jobbet.
Tystnadskulturen breder ut sig i branschen.

Den i särklass
största tidningen
i byggbranschen

Vi har transportbilen för ditt företag

Gör som tusentals andra kunder, kontakta oss när ni ska köpa er nästa transportbil.

Vi har specialister på varje varumärke och en väl utbyggd företagsförsäljning. Bland våra kunder finns både den lokala hantverkaren och det rikstäckande storbolaget. Vi erbjuder både nationella leveranser och serviceavtal. Vårt arbete genomsyras av enkelhet vilket blir en trygghet för dig som kund.

Mercedes-Benz

Välkommen att kontakta oss på
upplandsmotor.se | 0771-900 100

 Upplands Motor

40 REPORTAGE

PODDAR OM MISSBRUK

Plåtslagaren Jesper Åberg var alkoholist som 21-åring. Nu brinner han för att hjälpa andra – och driver podden "2 fyllon och 1 sanning".

6 TEKNIK

DE NYA BATTERIENA

Litiumjonbatteriets stora fördelar är att det är lätt, kraftfullt och går snabbt att ladda.

12 BYGGNYTT

FÄLLANDE DOM MOT BYGG-VD

Ett byggbolag startade en rutinkontroll. Det ledde till att en bygg-VD har dömts för att ha anställt 21 utländska arbetare som saknade arbetstillstånd.

18 GRANSKNING

TYSTNADEN SPRIDER SIG

I branschen finns en oro för en ökad tystnads-kultur. Man håller käft och ifrågasätter varken lön eller påtalar brister – för att få behålla jobbet.

30 REPORTAGE

TIDLÖST TEGEL

Flera aktörer satsar nu på återbruk av tegel och en ny fabrik hoppas tillgodose behovet. Men det finns utmaningar i produktionen.

36 BERÄTTAT AV

BYTER BYGGET MOT VÅRDEN

Leif Albertsson, 54, är betongarbetare men snart börjar han plugga till undersköterska.

+ VERKTYG, TÄVLING, LÖNER OCH CYKLAR

- 4 **LEDARE** "Skyddsombuden borde hyllas som hjältar"
- 10 **VERKTYGSLÅDAN** Öka på styrkan
- 28 **BESSERWISSERN** Säkerheten på våra vägar
- 34 **GÄSTKRÖNIKA** "De dör för att säkerhet kostar"
- 35 **TÄVLING** Kryssa rätt och ha chans på vinst
- 38 **RETRO** Då var svenska arbetarlöner bland de bästa
- 48 **UT OCH CYKLA** Här är senaste cykeltrenderna
- 51 **KRYSS** Alltid i Byggnadsarbetaren

Jag hanterar en hundra år gammal antikvit som kunden har köpt för mycket pengar. Om du **tappar en bit är det oersättligt**.

— Muraren Linus Lundqvist om jobbet han är extra stolt över **26**

REDAKTIONEN

Isabella Iverus
Chefredaktör och ansvarig utgivare
070-2690788,
ii@bygggarb.se

Tomasz Pozar
Redaktionschef
072-215 83 36,
tp@bygggarb.se

Katarina Connheim
Reporter,
arbetsmarknad
070-6276084,
kc@bygggarb.se

Cenneth Niklasson
Reporter,
avtal och löner
070-6075692,
cn@bygggarb.se

Nina Christensen
Reporter, försäkring
och pension
070-246 87 06,
nc@bygggarb.se

Margite Fransson
Reporter,
arbetsmiljö
070-6075689,
mf@bygggarb.se

Kristian Borg
Reporter,
arbetsrätt
072-234 84 69,
kb@bygggarb.se

Johan Fyrk
Reporter,
brott
073-338 79 46,
jf@bygggarb.se

Malin Ragnarsson
Layoutansvarig
073-024 78 73,
mr@bygggarb.se

Ann-Sofi Löfgren
Layout
076-128 53 96,
asl@bygggarb.se

Skyddsombuden borde **hyllas** som **hjältar**

Snart infaller den årliga arbetsmiljöveckan. För många som jobbar på kontor är den kanske inget speciellt. Vad kan hända, liksom? Förutom att man så klart kan snubbla på en gammal sladd eller få en kopp hett kaffe över sig.

Men för alla byggnadsarbetare är säkerheten en fråga om liv och död. Vardagen på ett bygge innehåller allt från höga höjder och farliga schakt till prefab-delar på flera ton som kan välta.

Därför kan det som i allmänhetens ögon verkar som små fel, få stora konsekvenser.

För byggnadsarbetare är ju precis som alla andra människor, med samma sorts ömtåliga kroppar.

Ändå blir det allt svårare att säga ifrån utan att drabbas av hämnd. Säkerhet kostar och det är jobbigt när de egna skyddsombuden larmar om en fara och i värsta fall lägger ett skyddsstopp på ett redan stressat bygge.

I denna ansträngda situation har det dessutom diskuterats att helt avskaffa regionala skyddsombud och ersätta dem av oberoende arbetsmiljörådgivare. Det blev det inget av, som tur var.

Som om en myndighet skulle kunna åka runt till rikets alla tusentals byggen och se till att arbetet utförs säkert. Och sedan följa upp detta. Hur skulle de ens hinna lära sig vad som gäller i de olika miljöerna?

Det är förstas en illusion att någon ovanifrån ska fixa det här på ett bättre och mer neutralt sätt. Eller ännu värre; att företagen själva ska stå för säkerheten utan att granskas av någon. Och som så många gånger förr händer det förstas när politikerna är framme och tafsar på det fackliga ansvaret.

Landets skyddsombud borde i stället hyllas som de hjältar de är. För utan dem skulle långt fler byggnadsarbetare aldrig komma hem från jobbet.

Isabella Iverus,
Chefredaktör

FACEBOOKAT om brott och fusk på byggen

"Inget nytt, så länge det är lätt att starta nytt AB med en målvakt, så kommer detta att fortgå, det räcker med ett nytt namn och femtiotusen i aktiekapital."

PER WIHLEN

TWITTRAT om populistiskt utspel

"Det var lite oväntat att ett parti i Sveriges riksdag vill ge en familj med 6 barn 50 000 i kontanter rakt av utan motprestation. Inte ens Vänsterpartiet har hanterat skattebetalarnas pengar på det sättet?"

@BECKMANSASIKTER

KALENDARIET Det händer i oktober

25 OKTOBER: Gå en guidad tur i en nationalpark. Till exempel i Stenshuvud med temat "Vinter i naturen". Kolla vad som finns nära dig.

OKTOBER: Dags att peta ned lökar och en del frön i jorden för att få vackra grönska i vår. Vitlök och persilja ska sås nu och förstås alla vackra värbloomor.

OKTOBER: Kanske dags för sista doppet i år? Den ovanligt varma och vackra hösten har gjort att det faktiskt fortfarande går att hoppa i vattnet ute. Åtminstone i södra Sverige.

IAKTTAGELSEN Teknikens under

● Tekniken har funnits och kurserna om den har stått som spön i backen. Ändå har det i princip bara varit ungdomarna som har haft varandra svävande på skärmen. Men i pandemins spår har nu videosamtal slagit igenom stort. På jobbet, mellan farmor och barnbarn, mellan kompisar i olika länder eller som ett vanligt fredags-AW på distans. Alla möts numera i telefonen, på paddor och i datorer.

“Så jag kan spåra allas ändringar?
Direkt på ritningen?”

Exakt. Du hörde rätt. Tack vare Bluebeams verktyg för dokumentgranskning kan alla ansluta till en och samma ritning i realtid. Och i markeringslistan ser man vad som har ändrats, när och av vem. Det går 60% snabbare att utföra samgranskningar.

 BLUEBEAM[®]
A NEMETSCHKE COMPANY

Ladda ner en testversion
av Bluebeam Revu.

Tunga och nät- och bensindrivna maskiner ersätts nu allt oftare av batteridrift.

OPLUGGAT BLIR SNART ÄNNU BÄTTRE

Att de flesta nätdrivna maskiner nu finns som batterimodeller ses som självklart. En förutsättning för det är kraftfulla litiumjonbatterier.

Daniel Brandell, professor i materialkemi, tror att vi kommer att ha **50 PROCENT MER ENERGI I BATTERIerna** inom bara tio år.

TEXT: Anders Myrdal

Litiumjonbatteriets stora fördelar är att det är lätt, kraftfullt och går snabbt att ladda. Det är i grunden förklaringen till att byggbranschen de senaste åren har sett en positiv trend där tunga nät- och bensindrivna maskiner allt oftare ersätts av batteridrift.

Och det är förstås glädjande ur ett ergonomiskt användarperspektiv att till exempel kap- och gersågar och vinkelslipar, som tidigare enbart fanns med 230 volt, nu finns med batteridrift.

Att bensindrivna motorkapar med flera nu även finns som batterimodeller är så klart också ett stort steg för bättre arbetsmiljö.

– En batteridrivna motorkap gör

att användaren slipper de besvär som bensindrivna maskiner för med sig, som kallstarter, löpande underhåll, avgaser, tomgångskörning samt transport och blandning av bränsle, konstaterar Gustav Olsson, trade product manager, Milwaukee Power Tools.

»Dagens batterier har så mycket mer energi per kilo«

Samtidigt möjliggör batterimaskiner också användning i miljöer där bensinmotorer är bannlysta, till exempel inomhus, i diken och tunnlar. Värt att notera är att det finns batterikapmaskiner som har samma kapacitet gällande kapdjup och effekt som de traditionella, bensindrivna motsvarigheterna.

I dag finns det kap- och gersågar som på en laddning med ett 18-voltsbatteri och 12 amperetimmar klarar upp till 750 kap-

ningar i 45 x 95 millimeters virke. Vid normal användning kan det räcka i flera arbetsdagar. Något som förstås är en fördel när tillgången på ström är begränsad på en byggarbetsplats.

Vilka upptäckter och tekniska framsteg har gjorts för att dagens litiumjonbatterier har den energi som de har?

– Vi har sedan många år haft batteriverktyg, men batterierna och därmed maskinerna har länge varit så tunga. En avgörande faktor som minskat vikten är att dagens litiumjonbatterier har så mycket mer energi per kilo än tidigare, berättar Daniel Brandell, professor i materialkemi vid Uppsala universitet.

Detta batteri från Hilti har 22 volt, 8 ampere och väger 1,15 kg.

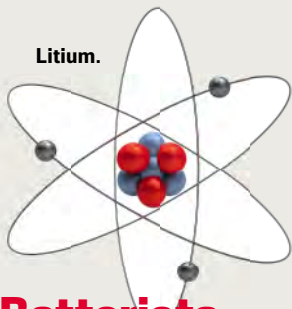

Daniel Brandell.

Fulladdat är faktiskt sämst

- I ett litiumjonbatteri lagras det mycket energi i en liten enhet som ska släppas ut i ytterst kontrollerade former. Ett litiumjonbatteri mår som sämst när det är fulladdat, vilket kan vara svårt att undvika eftersom de flesta vill ha ett fulladdat batteri när de börjar jobba. Du ska heller inte ladda ur batteriet helt. Vid bågge tillfällen är påfrestningen som störst på batteriet, då det åldras fortare och antalet laddcykler minskar.
- Batteriets livslängd ökar om laddningsnivåerna ligger på mellan 20-80 procent av batteriets kapacitet.
- Om du inte ska använda din batterimaskin på ett tag, se till att den är ungefär 50 procent laddad.
- Ladda inte batteriet vid låga temperaturer runt minusstrecket. Se i stället till att ladda batteriet inomhus om det är möjligt.
- För höga temperaturer är inte heller bra för ett litiumjonbatteri.

Batteriets anatomi

- Minuspol (anoden), katod (pluspolen), mellan anoden och katoden finns elektrolyten (oftast en saltlösning), strömtilldelare i form av en metallfilm på anoden och katoden. Dessa i sin tur består av en mängd andra komponenter, kobolt, grafit, polymer, nickel och litium.
- Mineralen litium hittades på Utö i Stockholms skärgård för drygt 200 år sedan.

Fick Nobelpriset!

Bakom utvecklingen av dagens litiumjonbatterier finns en rad upptäckter. De mest avgörande upptäckterna står två amerikanska och en japansk forskare för. Något som uppmärksammades 2019, när Nobelpriset i kemi delades mellan John B. Goodenough, Stanley Whittingham och Akira Yoshino.

- Whittingham kom på att litium kunde användas i stället för till exempel bly. Det betydde att batteriets vikt minskade avsevärt.
- Goodenough utvecklade batteriet till att bli mer kraftfullt och långlivat.

- Yoshino såg till att litium-metall togs bort från batteriet och ändrade sammansättningen till litiumjon – vilket gjorde batteriet säkrare eftersom explosionsrisken minskade rejält.

NU MED BATTERIKRAFT

- Här är två exempel på maskiner som tidigare varit nätdrivna och nyligen släppts med batteridrift.

MILWAUKEE MX FUEL 350 MILLIMETERS KAPMASKIN

Världens första batteridrivna kapmaskin med en 350 millimeters kapskiva har kapacitet att såga i armerad betong. Maskinen klarar upp till tio kapningar av 110 millimeter tjocka segjärnsrör per laddning och upp till 22 kapningar per laddning vid halvering av lättbetongblock. Batteri: 72 volt och 12 amperetimmar.

DEWALT DCG200 MURSPÅRFRÄS

Dewalts DCG200 är världens första batteridrivna murspårfräs. Maskinen är utvecklad för att fräsa ut spår för kablar, ledningar och rör och drivs med ett 54 volts batteri som har 2,0 amperetimmar. Den elektroniska bromsen stoppar snabbt skivan och så kallad e-koppling minskar kickbackeffekten. Maskinens obelastade hastighet är 9 000 varv per minut och sågdjupet är 32 millimeter.

Batterier från
Bosch och
Festool.

**PHILIP JOHANSSON, VVS-
MONTÖR, LJUNG & EDLING RÖR**

”I princip alla
mina maskiner
är batteridrivna”

Jag kör i princip alla maskiner
med batterier. Utom en kap-
maskin som jag använder när

jag sågar av gjutjärnsrör. Det är en
20 år gammal klenod. Så länge den
funkar har vi kvar den i firman. Det
underlättar oerhört i mitt arbete att köra
batteridrivet. Det kräver inga uttag och
jag slipper slåss om byggströmmen
med andra hantverkare. Ibland händer
det att strömmen bryts, då vore det
jobbigt att köra nåtdrivet. Att använda
batteri betyder också att jag slipper
samla ihop och släpa på en skarvsladd.
Det är faktiskt också vanligt att det
är glapp i skarvsladdarna. Bland
batterimaskinerna har vi bland annat
tigersågar och slagbormaskiner från
olika leverantörer. Anledningen till att
vi blandar varumärken är att de sju an-

**Philip tycker att batteridrivet
underlättar jobbet oerhört.**

ställda i firman har olika favoritmärken.
Jag har mest Milwaukee och en Hikoki
tigersåg.

Jag har alltid en maskin på laddning
på dagtid, men jag laddar av säkerhets-
skäl aldrig över natten.”

➤ **Ett blybatteri** (eller nickel-kadmium),
som användes tidigare, väger fyra
gångar så mycket som ett litiumjonbatteri,
trots att de bägge batterierna levererar
lika mycket energi.

– Det betyder att det är mycket otymp-
ligt att använda blybatterier för att driva
batterimaskiner. Omvänt betyder det
att litiumjonbatterier möjliggör den
här typen av maskiner, fortsätter Daniel
Brandell.

Batteriutvecklingen står förmodligen inte
inför någon revolutionerande utveckling
de närmaste tio åren, enligt Daniel Bran-
dell.

– Det handlar snarare om små steg i
rätt riktning, där energitätheten ökar med
ett par procent om året. På ett år är det
ganska liten skillnad, men på tio år blir
skillnaden ganska stor. Batterikostnaden
kommer att minska och energitätheten
och batteriernas livslängd kommer att
öka, säger han och fortsätter:

– Förklaringen till det är väldigt god
ingenjörskonst i kombination med ännu
bättre material. I teorin kan batterierna
innehålla dubbelt så mycket energi som
de gör i dag. En god gissning är att vi kom-

mer att ha 50 procent mer energi i batte-
rierna inom tio år.

En stor utmaning i utvecklingen av framti-
dens litiumjonbatterier är också att hindra
battericellerna från att åldras och att hitta
mer hållbara material.

– Något som jag tittar på i min forsk-
ning är att ersätta grundämnet kobolt
med andra grundämnen, som till exempel
mangan och nickel. Kobolt är nämligen
ett så kallat konfliktmineral och flera av
världens stora koboltgruvor finns i Kongo
– ett politiskt ostabilt land. ○

**GLÖM ONÖDIGA INKÖP AV MASKINER OCH
VERKTYG SOM DU SÄLLAN ANVÄNDER**

Lundagrossisten
HYR DEM HOS OSS ISTÄLLET

**Större motor
bättre teknik**

Ett extra skelett? Ja tack. Nytt i verktygslådan den här gången får dig att **nå högre, längre och orka lite till.**

ÖKA PÅ STYRKAN

1 JOBBMÖBIL MED VÄRMEKAMERA

Cat

● SG2 Pro har en stor skärm som du kan läsa på i solljus och använda med handskar och blöta fingrar. Värmesensorn gör det möjligt att skarpere bilder med högre värmeupplösning som du kan använda för att kontrollera maskinens temperatur eller om grillen är tillräckligt varm.

Bra att veta under dessa tider är att denna dammsäkra och vattentäta telefon kan skrubbas med tvål och hett vatten.

2 UPPDATERAD KLASSIKER

Pica

● Nu är Pica-Dry pennan tillbaka lite nyare, lite bättre. Här har man fokuserat på precision och hållbarhet. Med en extra stark klämma sitter den fast i fickan för att undvika att du tappar den då du drar ur pennan höstret och markerar. Tryck på knappen för att markera fläckar som är svåra att nå eller gör djupa hål. Enligt företaget ska blyertspennan räcka tre gånger längre än föregångaren och fungera bra vid både damm och regn.

3 EXTRA SKELETT

Hilti

● Det ska vara ergonomiskt! Exoskelettet EXO-01 finns för att du ska kunna arbeta över axelhöjd utan att bli trött i musklerna. Skelettet som kommer i form av en sele för över armarnas vikt till höfterna. Det hela sker med hjälp av kabelbaserad teknik och avlastar axlarna med 47 procent. Selen minskar risken att få belastningsskador och du kan jobba längre och säkrare.

4 TELESKOPLASTARE

Merlo

● Större motor, nyare teknik för säkerhet och bättre prestanda. Merlos modellserie Roto S Plus kommer till Sverige lastad med tiltbar hytt och ett lasthanterings-system med bättre display och funktionslayout. Bland de sex nya runtomsvängande teleskoplastarna kan du välja allt från dem som lyfter 5 ton 21 meter till en som lyfter 7 ton 28 meter. De beskrivs som ännu säkrare och maskinen kan anpassas efter egna behov i produktionen.

**Större motor
bättre teknik**

5 TRAPPKLÄTTRARE

Micrologistics

● Få hjälp med att lyfta upp till 120 kg med nya Cargomaster C120. En trappklättrare där du kan välja mellan tre olika handtag: fasta, justerbara eller den mest flexibla med fällbara handtag. Det är en snabb och säker trappklättrare som tar 50 steg i minuten och med bromsar som aktiveras vid varje trappsteg.

DITT FÖRTROENDE. VÅR BELÖNING.

INTERNATIONAL
VAN OF THE YEAR 2020

INTERNATIONAL
PICK-UP AWARD 2020

Nu även som
laddhybrid

BYGGD FÖR DIG SOM BYGGER SVERIGE.

Det är klart vi är stolta. Både årets transportbil och årets pick-up under samma år. Den allra finaste utmärkelsen får vi dock av dig. När du väljer att använda en Ford till det jobb du gör, ger du oss ett ansvar och ett förtroende som är mer värt än alla medaljer i världen. I gengäld lovar vi att göra allt vi kan för att ditt jobb ska fungera felfritt och utan avbrott.

Boka din provkörning på ford.se

Byggbolagets tips ledde till fällande dom

En bygg- vd har dömts för att ha anställt 21 utländska arbetare som saknade arbetstillstånd. Det hela startade med en rutinkontroll av Einar Mattsson Byggnads.

Nyligen fällde Södertörns tingsrätt en bygg- vd för brott mot utlänningslagen. Hans företag hade bland annat arbetat med rivning, städning och hantlangning på olika byggen i Stockholmsområdet. Mannen har erkänt att han haft 21 utländska arbetare anställda trots att de saknade tillstånd. Bevisningen gäller tiden 1 juni–31 december 2018.

Allt uppdagades då en underentreprenör till Einar Mattsson Byggnads skulle anlita bolaget och en kontroll av de anställda gjordes hos Migrationsverket. När det visade sig att många av dem saknade arbetstillstånd ledde det i sin tur till polisutredning och åtal.

Greger Jansson är inköpschef på Einar Mattsson Byggnads AB.

Vad var det som hände?

– Vi gör en kontroll av alla bolag vi jobbar med och då undersöker vi att de uppfyller allt som har med samhällets lagkrav och regler att göra. Vid kontroller av personerna som skulle komma och jobba hos oss kunde man se att de inte hade giltiga LMA-kort, alltså kort som visar att de är asylsökande hos Migrationsverket. Det betyder att de inte hade rätt att vara och arbeta här. Vi anmälde det enligt våra rutiner till gränspolis och Migrationsverket, berättar han.

Såvitt han vet är det första gången någon av företagets anmälningar lett till rättegång och en fällande dom.

– Det är en bransch som är lite skam-

filad så vi behöver alla verka för en sund byggbransch, säger han.

Företaget har haft rutiner för att granska sina entreprenörer under en längre tid.

Idag är sex inköpschefer ansvariga för att göra det.

– Ja, under några år har vi lagt ganska mycket resurser och kraft på de här frågorna. Vi har tagit ett beslut att vi vill verka för en sund byggbransch och vi vill att alla ska ha samma villkor.

Underentreprenörerna kontrolleras då det gäller

bland annat ID06-kort, tillstånd hos Migrationsverket och att reglerna följs hos Skatteverket.

– Ser vi några problem kontaktar vi myndigheterna. Vi stämmer också av att de inte finns hos Ekobrottsmyndigheten, säger Greger Jansson.

»Det är en bransch som är lite skamfilad så vi behöver alla verka för en sund byggbransch«

FOTO: MOSTPHOTOS

FOTO: EINAR MATTSSON

Einar Mattsson Byggnads har rutiner för att granska sina entreprenörer. Greger Jansson arbetar som inköpschef på företaget.

Även företagens bokslut går igenom.

Kan ni garantera att det inte finns några företag i gråzonen på era byggen?

– Det är jättesvårt att ge några garantier men vi gör verkligen det bästa vi kan för att försöka uppfylla alla lagkrav som finns och även de individuella krav vi har. Och hör vi eller ser något tveksamt på marknaden, då tar vi det direkt.

Vad ger du för råd till andra företag att göra för granskningar av underentreprenörer?

– Ha koll på lagkraven och följ upp dem. Det kan man göra med hjälp av myndigheter som Skatteverket, Migrationsmyndigheten, med flera. De flesta anlitar också kreditupplysningsbolag. Vi samarbetar också med Byggföretagen och fackförbunden.

MARGITE FRANSSON

LYRA
DRY PROFI

LYRA
DRY PROFILED

0303 37 37 80
info@filanordic.com
www.filanordic.com

FILA
group

BYGGNYTT

ELEKTRIKER OCH RÖRMOKARE ÄR BUDGETVINNARE

JOBB Regeringens budgetförslag, att 4,3 miljarder kronor ges till energieffektiviseringsåtgärder i flerbostadshus till och med 2023, syftar till att få på plats klimatsmarta installationer i äldre flerbostadshus.

En som är nöjd med den satsningen är Ola Månsson, vd på Installatörsföretagen.

– Vi är positiva till det. Det behövs och det finns ett underhåll att göra när det gäller miljonprogrammet. Det finns i dag 800 000 bostäder som behöver renoveras.

Hur många jobb kommer satsningen ge?

– Det vet jag inte nu, men självklart skapar det sysselsättning. Framför allt ger det jobb för vvs-montörer och elektriker, men det blir även en del byggarbeten. CN

FOTO: SERNEKE

Försenat

Sernekes skyskrapa Karla-tornet i Göteborg har försenats på obestämd tid. Efter stoppet i våras har bara 7 av 70 våningar byggts. Enligt Dagens Industri har flera av dem som skulle flytta in ändrat sig och vill ha tillbaka de 150 000–300 000 kronor de betalat i bokningsavgift.

100

Byggen kontrollerades i en myndighetsrazzia i september. Flera byggjobbare bedömdes vara potentiella brottsoffer för människohandel.

RÖRISENS TAXA FÖR FEM MINUTER: 1500 KRONOR

FAKTURERING I slutet av februari i år beställde en privatperson i centrala Stockholm en reparation av en blandare i sitt badrum av ett vvs-företag. En av företagets rörmokare skickades till lägenheten. Problemet var bara att vvs:aren inte lyckades stänga av vattnet för att börja arbeta. Kunden kunde heller inte hjälpa till. Ingen av dem hittade ballofixerna, alltså avstängningsventilerna.

Efter knappt fem minuter gav rörmokaren upp, lämnade lägenheten och fakturerade 1500 kronor, företagets minimi-

debitering när man hindras från att utföra arbete.

Kunden anlät sedan en annan rörmokare som åtgärdade felet utan några problem. Kunden vände sig till Allmänna reklamationsnämnden, ARN, för att få tillbaka sina pengar för den första rörmokaren. Företaget svarade ARN att "kunden själv måste kontrollera att ballofixer finns och fungerar". ARN

gav företaget rätt, eftersom det "av parternas avtal framgår att det är kundens ansvar att på förhand kontrollera att ballofixerna fungerar." JF

»Är kundens ansvar att kontrollera att ballofixerna fungerar«

FOTO: MOSTPHOTOS

MAX OFFICIAL DISTRIBUTÖR

MAX NYA SPARAR RYGGEN

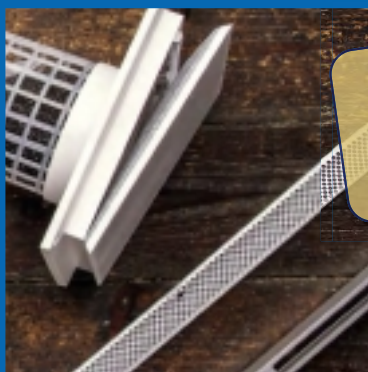

NY&HET
4000
nåj / laddning
0,7 sek
snabb kraftig
nåj

MAX Nya Twintier RB401T-E för stående nåjning är något av en revolution. Nu kan du nåja valv med minskad belastning för din rygg. Varje nåj tar 0,7 sekunder med samma tråd som RB441T och precis som "syskonen" RB441T och RB611T får du dessutom ut fler nåj per rulle med hårda, låga knutar. **Läs mer om MAX och våra andra produkter på ergofast.se**

ergofast
PRO FASTENING SOLUTIONS

ERGOFAST AB Dumpergatan 4 442 18 Kungälv
+46 (0) 303 20 80 50 | info@ergofast.se

- vi serverar
hantverkare!

Upptäck vårt breda sortiment!

Täta, ventilerar och foga med material från LA! Våra experter hjälper dig att välja rätt material och verktyg till såväl standard- som speciallösningar.

Vi har bland annat tätlistor, falltrösklar, borstlistor och dammlister för att täta dörrar och fönster. Gummilister för porttätning och PVC-profiler för balkongtätning.

Beställ på www.leifarvidsson.se,
besök butiken i Kista,
maila oss på
order@leifarvidsson.se
eller ring 0392-36010!

LEIF ARVIDSSON AB

Vi serverar med material och kunskap inom fönsterrenovering, ventilation, tätning och fogning

BYGGNYTT

ERLANDSSON BYGG I STOCKHOLM FORTSÄTTER

VERKSAMHET Erlandsson Bygg i Stockholm är ett av de större byggbolagen i Stockholm och så sent som 2018 omsatte företaget 807 miljoner kronor. Men i år fick bolaget ekonomiska problem och ansökte om företagsrekonstruktion. Magnus Knape på advokatfirman Dnovo i Göteborg utsågs av tingsrätten till rekonstruktör.

Hur går arbetet?

– I samband med beslutet om

rekonstruktion stannade verksamheten av, men sedan dess har den kommit igång mer och mer. Nu är det verksamhet på alla projekt.

Erlandsson har haft förhandlingar med leverantörer, underentreprenörer och beställare på de olika byggarbetsplatserna. Syftet har varit att nå uppgörelser för att hålla igång verksamheten.

CN

Politiken gjorde ett jättemisstag.

FOTO: TERESE PERMAN

— Johan Lindholm, ordförande i Byggnads, anser att lasförhandlingen tvingat parterna att "förhandla under galgen".

Han vann guld i plåt-SM

TÄVLING SM för unga plåtslagare avgjordes nyligen på PVF Teknikcentrum i Katrineholm.

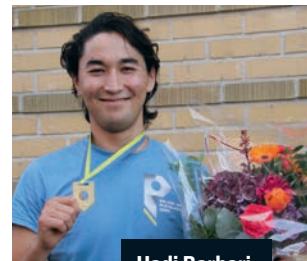
Vinnaren blev Hadi Barbari, 20 år från Uppsala.

– Det känns jätteskönt att få det man kämpat så mycket för. Man får vara tacksam för det man har lärt sig av läraren Janne på Uppsala yrkesgymnasium och kollegorna på Upsala Plåtslageri, där jag nu är lärling.

Berätta om tävlingen!

– Det fanns en mall på en mur som skulle täckas. Momenten innehöll bland annat taktäckning och jobb med olika falser. Det fanns många svårigheter och var väldigt tekniskt. Tiden var också viktigt, vi hade bara sex timmar på oss.

Ni hade ett uppdrag?

Hadi Barbari.

– Ja, vi jobbade mot en låtsaskund, som berättade vad den ville ha. Vi gjorde en överenskommelse med kunden och så skulle vi utföra arbetet enligt överenskommelsen.

Jyryn gav beröm, att Hadi klarat av "arbetsmiljö, noggrannhet, precision, lönsamhet, låg miljöpåverkan och nöjda kunder".

– Jag blir glad och stolt över att juryn förstår och uppskattar vad man har gjort. JF

Hos oss hittar du Nilfisk som är en av världens ledande tillverkare av professionell rengöringsutrustning.

www.big-gruppen.com

LITE SNACK MYCKET VERKSTAD

BIG-gruppen är Nordens ledande bygg- och industriedja med ca 90 yrkesbutiker i Sverige och Norge med regionala lokala lager.

Think BIG! 100 000-tals företagskunder kan inte ha fel. Kontakta oss för mer information.

Sverige Alingsås Derome Järnvaror Borås Skene Jäm Borås Derome Eskilstuna IP Industripartner Falkenberg Derome Falköping MOVAB Fjällbacka Kville Derome Gislaved Derome Gävle Maskin & Göteborg/Hisingen Derome Järnvaror Göteborg/Marieholm Derome Götene MOVAB Halmstad IMAB Halmstad Derome Helsingborg IMAB Helsingborg Derome Hässleholm Derome Jönköping Sahlbergs Kalmars XL-Bbygg Lundgrens Karlshamn Derome Kristianstad Derome Kungsbacka Derome Landskrona Derome Lilla Edet Derome Ljungby Sahlbergs Lund Derome Lysekil Derome Malmö Derome Järnvaror Mariestad Derome Markaryd Markaryds Jäm Markaryd Derome Mölndal Derome Mölnlycke Derome Norrköping Lundqvist Maskin & Verktyg/Svetsmaskinservice Orust Derome Perstorp Derome Ronneby Gamla Jernboden Ronneby Derome Skene Skene Jäm Skene Derome Skurup Derome Stenungsund Derome Stockholm/Bromma Flincks Jäm Stockholm/Globen Flincks Jäm Stockholm/Hornsberg Flincks Jäm Stockholm/Sätra Flincks Jäm Stockholm/Lunda Lundqvist Maskin & Verktyg/Svetsmaskinservice Stockholm/Täby Flincks Jäm Stockholm/Västberga Lundqvist Maskin & Verktyg/Svetsmaskinservice Svanesund Derome Svenljunga Skene Jäm Tanum Derome Tranemo Skene Jäm Sölvesborg Derome Trollhättan Derome Uddevalla Derome Uppsala Maskin & Verktyg Varberg Derome Varberg JÖVAB/Skene Jäm Vimmerby Albins Veddige Derome Värgråda Derome Västerås Maskin & Verktyg Växjö Stål & Verktyg Ytterby Derome Ystad Derome Örebro Skydd & Verktyg i Örebro Örkelljunga Derome Norge Diamantboring Unicon Fredrikstad - Fagverktoy - Hansen & Krogh - Industri & Anlegg AS - Industrivarer - Kyvik Industrivarehuset - Lunna - OH Bøe og Søner - Rakkestad Sogneselskap - Røgeberg Maskin AS - Tingstad - Verktoy Maskin - Vest Supply

HALLÅ
DÄR...

... **Klas Eriksson**, mest känd som **Leif** från humorserien "**Leif & Billy**", som nu programleder Youtube-satsningen "**Dom kallar oss hantverkare**".

Berätta om serien!

– Det är ett program där vi ska träffa lite hantverkare ute i landet och hänga med folk.

Ni vill sätta hantverkare i centrum. Varför?

– Ofta får man höra historier att hantverkare är si och så. Det är ofta kunder som berättar historier om hantverkare. Hantverkarna hamnar i skymundan, så därför vill vi ställa dem i centrum. Vi vill visa

FOTO: BEIJER BYGGMATERIAL

att vi hantverkare är vanliga människor som sköter sig.

Du säger vi. Är du hantverkare själv?

– Jag gick byggprogrammet och sedan jobbade jag som målare i tio år. Jag definierar mig fortfarande som en del i hantverkargänget.

Är det samma sorts humor som i "Leif & Billy"?

– Nej, det här blir mer som en programledarroll, där jag är mig själv. I "Leif & Billy" är det spelad humor, här är det på riktigt. **KC**

3dhyrliftar.se

STÖRST I SVERIGE PÅ
GLASLYFT & FÖNSTERROBOTAR

EFFEKTIVISERA DITT ARBETE MED VÅRA
MASKINER!

Umeå: 090 - 13 16 70
Göteborg: 031 - 58 20 00
Båstad: 0431 - 744 00

Stockholm / Skå: 08 - 627 57 77
Stockholm / Järfälla: 08 - 564 83 005
Malmö: 040 - 29 12 80

Bekvämt

Vi gör arbetskläder för hantverkare som vill ha bekväma kläder med funktioner anpassade för det dagliga arbetet.

DURABILITY AT WORK SINCE 1975

**CLAUDIU
ANGHELUTA,
RIVARE:**

"Hoten förstörde mitt bröllop"

Hur kan man behandla folk så illa?

Jag skulle åka till mitt hemland Rumänien för att gifta mig. 200 personer, släkt och vänner, var inbjudna, lokal var bokad liksom flyg. Jag hade sökt och fått semester, bekräftat med sms, allt var klart på jobbet. Dagen före avresan ringde mina chefer och kallade till ett omedelbart möte på kontoret.

Jag anade vad de ville. Visste att de ville bli av med mig på grund av min svåra vibrationskada och på grund av att jag försökt hjälpa andra anställda på företaget att inte skadas.

När jag kom till kontoret låg ett papper på bordet som de ville jag skulle skriva under, att jag skulle säga upp mig själv. 'Du har inte semester längre. Om du skriver under kan du åka, annars om du åker så kan vi säga upp dig', sa en av cheferna. Jag började nästan gråta, det hjälpte inte vad jag sa. Senare samma dag kontaktade jag facket Anders Karlsson som kom hem till mig och sa: 'Åk Claudiu. Det är inga problem.'

Jag åkte men jag kunde knappt koncentrera mig. Glädjen var borta."

Byggföretag signalerar tydligt till sina arbetare att det gäller att ligga lågt. Men tystnaden kan leda till fler döda, fler skadade och sämre löner.

Rivningsarbetaren Claudiu Angheluta skadades och försökte rädda sina arbetskamrater. Då råkade han illa ut.

TEXT: Margite Fransson FOTO: Julia Sjöberg

HÅLL KÄFTEN & JOBBBA!

sämre tider riskerar tystnaden breda ut sig. Frågan är: blir det tystare än någonsin, nu när så mycket är ovisst?

● Konjunkturen och den väntade försämringen av anställningsskyddet.

● Byggen som är mer splittrade än någonsin.

● Färre som är med i facket än vid tidigare lågkonjunkturer samtidigt som många utländska arbetare är så utsatta att de inte vågar kräva något alls.

"Jag anmälde en olycka men chefen sa: 'Ringer du Arbetsmiljöverket en gång till har du inget jobb'".

"Det är tuffare att stå på sig med få framför dig på turordningslistan".

Så säger två av ett trettioal personer med insyn i byggbranschen; däribland, arbetare, skyddsombud och andra fackliga företrädare i vår granskning. Många känner oro för en ökad tystnadskultur. De vittnar om företag som blivit allt tydligare med att de anställda ska hålla en låg profil. Det handlar om att inte ifrågasätta företaget eller lönen, om att undvika att lyfta frågor om dålig arbetsmiljö – och absolut inte göra det offentligt. Rädslan finns på alla nivåer och i olika typer av bolag, från små skumraskbolag till rikstäckande jättar.

"Man skulle bara vara tyst och jobba som en robot", säger rivningsarbetaren Claudiu Angheluta.

»MIN BEDÖMNING ÄR ATT FLER PERSONER IDAG TRAKASSERAS ELLER BLIR AV MED JOBBET FÖR ATT DE PÅTALAT BRISTER«

— Ulf Kvarnström, Byggnads arbetsmiljöombudsman.

Försöken att tysta kan ske genom att ta avstånd i ord och handling, att hota med sparken eller att flytta "obekväma" personer och isolera dem. I Stockholmsregionen berättas om starka arbetslag som slagits sönder då de drivit frågor för det egna laget men också tagit ansvar för utländska arbetare. Nyckelpersoner har flyttats.

– De som står upp för skyddet får det ofta svårt. Min bedömning är att fler personer idag trakasseras eller blir av med jobbet för att de påtalat brister eller värvat om sina och arbetskamraternas rättigheter. Vi ser ett ökat inflöde av ärenden och jag får allt fler telefonsamtal om det, säger Byggnads arbetsmiljöombudsman Ulf Kvarnström.

Vid Järntorget i Göteborg, berättar Claudiu Angheluta, om det som drabbade honom. I elva år var han rivningsarbetare på samma svenska företag. Han kom till Sverige från Rumänien för många år sedan och eftersom han både kan svenska och rumänska bra fick han hjälpa de landsmän som kom in på företaget. Med tiden blev de allt fler och många av dem värvade han till facket. Det sågs inte alltid med blida ögon av ledningen men han fick hållas, han var ju duktig på att arbeta. Sedan vände allt. Efter nio år sa kroppen och läkaren stopp. Vibrerande verktyg som tigersågar och bilningsmaskiner hade gett honom svåra vibrationsskador. Han fick inte ens hålla i en eltrandborste.

– Företaget ville bli av med mig direkt. Det var en chock, efter så många år. Jag ville kämpa för min rätt, för att få andra uppgifter. Men de ville bara ha ut mig, säger han.

Claudiu hade inte fått någon information om riskerna med vibrationer och de medicinska kontroller han skulle fått.

– Det var bara att köra på, men när jag blev skadad ville jag också rädda mina arbetskamrater. Jag berättade för dem, de kallades till möte hos facket, men bara tre, fyra av femton kom. Arbetsgivaren erbjöd dem extra övertidsersättning om de inte gick. Samtidigt vet jag att flera skadats, säger Claudiu.

Han led av sina skador, men värst var den psykiska pressen. Han sattes ensam på tunga jobb, som han var för skadad för att klara. Han höll ut länge, men mädde allt sämre. Till slut gick han med på ett avslut, som facket hjälpte till med.

– Men jag var helt knäckt efter det. Låg i tre, fyra månader och fick till slut gå till en psykolog. Det tog mig två år att få ett nytt jobb, via Galaxen.

– Företaget satte i system att ta in personer som inte kunde språket, inte kunde sina rättigheter. Då blir det enklare – och billigare. När jag sa ifrån blev jag besvärlig.

I granskningen berättar också flera arbetare om rädslan som gör att kollegor ställs mot varandra, att det förekommer skvaller till chefen för att själv hamna i bättre dager. Några av de regionala skyddsombuden märker en rädsla bland arbetare, som visar sig i att de inte vill att

"Det finns redan en stor tystnad på många byggen", säger snickaren och facklige förtroendemannen Lorenzo Santaman

LORENZO SANTAMANS, SNICKARE: "Jag tvingades byta bygge och jobba ensam"

UTFRYST & FLYTTAD

facket ska driva olika frågor. De vill inte att chefen ska tro att de har ringt.

I samma stad som Claudiu jobbar snickaren Lorenzo Santamans, anställd på en av byggjättarna. Han var med om en två år lång konflikt som började med en lönefråga men som eskalerade. Det påverkade alla på bygget och ledde till att arbetare sjukskrevs på grund av pressen och flera skyddsombud lämnade sina uppdrag då de inte fick gehör för sina krav på skydd.

– Jag tycker redan att det finns en tystnad i branschen men tror tyvärr att den kommer att öka alltmer. Det riskerar att splittra lagen och att det

Allt blev infekterat, bagateller växte till stora problem. I två år stod jag som lagbas mitt i flera lönekonflikter som bara blev värre och värre när vi hävdade vår rätt. Platsledningen slutade lyssna på oss, det ledde bland annat till en allvarlig fallolycka. Fyra kollegor gick in i väggen, två skyddsombud frånsa sig sina uppdrag. Vi var eniga i laget men det var jag som frontade. Platsledningen ville att jag skulle vara tyst, ville ha bort mig. Inget förslag dög när det kom från just mig.

Chefen kallade nästan aldrig till avstämningar om lönen. En gång tog han ifrån mig gipskniven för att visa hur jag skulle gipsa. Jag och mina kollegor kontaktade flera gånger höga chefer i företaget för att få ett slut på

problemen. Men det blev ofta värre stämning på arbetsplatsen efter det. Cheferna vägrade bemanna upp och sålde i stället bort moment för att slippa att vi la oss i. Det var fruktansvärt psykiskt påfrestande. Det var otaliga möten, jag blev till slut tillsagd att byta bygge. Sedan vid ett möte i kojorna sa en chef till laget. "På måndag åker Lorenzo härifrån. Om ni skärper er kan Lorenzo stanna". Då brast det efter så många månader av psykisk press, jag slog näven i väggen, i whiteboarden och bröt min hand. Knogen flyttade sig.

Efter sjukskrivningen tvingades jag byta bygge och jobba helt ensam. Det var ett sätt att frysa ut mig. Senare i en central förhandling fick jag rätt. Det var fel att de flyttade mig. Idag jobbar jag med samma lag som då."

När företaget sa upp folk drogs gränsen vid Magnus som jobbat där i fyra år. Efteråt har personer längre ner på listan tagits in. "Det är redan lätt att säga upp folk, försämras anställningsskyddet blir det rena ättestupan."

UPPSAGD

MAGNUS JONSSON, SKYDDSOMBUD: "Jag blev för obekväm"

» Hos min senaste arbetsgivare kom vi in i flera lägenheter med asbest och jag sa att vi river inte i detta, det måste komma proffs. Då fick jag motstånd från chefer, som ifrågasatte min kunskap. Jag var tvungen att förklara vad asbest var. Det är enormt tröttsamt.

Jag är utbildad huvudskyddsombud, har varit på mängder med byggen och arbetslett sanering, bland annat för Nato på Island med enorma krav på säkerhet. Den ökade tystnaden oroar mig mycket. Den kan leda till

att färre tar förtroendeuppdrag men också till att fler skadas, exempelvis av asbest. De unga kan för lite, vi äldre måste lära dem det vi kan om farorna och säga ifrån, det gäller även vibrationer. Jag stred stup i kvarten mot vita fingrar. Vi hade en kille som blev skadad som bara var i 20-årsåldern.

Jag blev obekväm och man har inte alltid mått bra efter förhandlingar. Man ska inte behöva bli ifrågasatt som skyddsombud och facket måste stå upp när vi förlorar jobben. Mitt yttersta mål som skyddsombud är att alla på bygget ska komma hem hela."

6 SÄTT FÖR ATT FÅ DIG ATT HÅLLA KÄFT

- Du flyttas från bygget, omplaceras.
- Du blir utfrys och undanhålls information.
- Du blir satt på usla, meningslösa eller alltför tunga jobb – ofta ensam.
- Du blir satt på jobb långt bort.
- Du hotas med uppsägning.
- Las kringgås.

FOTO: ANN-SOFI LÖFGREN

Att byggena splittrats i smådelar och att en stor grupp arbetare utnyttjas grovt, är några orsaker till att det blivit tystare, anser personer i vår granskning.

blir fler olyckor, fler kommer att dö. Det kommer också att leda till sämre löner, säger Lorenzo.

Han ser en orsak i de alltmer styckade entreprenaderna.

– På en arbetsplats med 60 personer är vi kanske bara sex från huvudentreprenören och vi i mb-grupperna har inget mandat att ställa krav i de bolag som är underentreprenörer, säger Lorenzo Santamans.

Han själv hade arbetskamrater och facket bakom sig men förlorade 30 kilo under konflikten på grund av all press. I efterhand fick han skadestånd eftersom företaget flyttat honom från arbetsplatsen i strid med förtroendemannalagen.

– Jag är van lagbas och van vid att man inte alltid är överens. Men om tystnaden breder ut sig, då riskerar man att färre vågar ta fackliga uppdrag, säger han.

Idag är arbetsmarknaden helt omstöpt jämfört med tidigare svackor. Då var byggnadsarbetarna anställda på stora, medelstora eller små byggbolag.

De rikstäckande byggbolagen hade en stor skara egna yrkesarbetare och lag där arbetarna gjorde allt, från ax till limpa. Det gav dem en stark ställning. Idag har storbolagen allt färre egna anställda. Underentreprenörer och anställda hos dem som tar sig ton, blir snabbt utbytt.

Samtidigt har gruppen utländska arbetare tillkommit, där många utnyttjas grovt och inte är i läge att protestera. Allt detta påverkar vad som tillåts sägas i branschen. Därtill är företagen utsatta för mer konkurrens och har blivit allt mer måna om sina varumärken och att styra information.

Magnus Nilsson.

»FÖR MIG ÄR DET TYDLIGT ATT JAG INTE HAR NÅGOT JOBB FÖR ATT JAG DREV FRÅGOR OM SKYDDET«

Drygt 20 mil från Göteborg befinner sig före detta huvudskyddsombudet, mb-ledamoten och snickaren Magnus Jonsson.

– För mig är det tydligt att jag inte har något jobb för att jag drev frågor om skyddet. Jag och företaget hade olika åsikter i flera frågor. Bland annat ifrågasatte jag olycksutredningen efter en dödsolycka, en fallolycka på företaget. Jag såg att arbetsgivaren direkt skyllde allt på den anställde och jag vägrade skriva under den gemensamma utredningen. Det är en tendens alltmer, att företagen inte tar eget ansvar, utan skyller på arbetarna, säger han.

Det var även problem med vibrationer där anställda skadats. Magnus drog igång olycksutredningar, krävde handlingsplan, ordnade möten där han visade hur kort

tid man egentligen får jobba med vibrationerna. Han har också krävt att en felaktig ställning skulle rivs och helt göras om.

– Jag har försökt att leva upp till mitt uppdrag som skyddsombud, se till att folk inte skadas, säger Magnus som varit skyddsombud sedan 1980-talet på flera olika företag.

– Men jag tycker det blivit kärvare, säger han.

Robert Nilsson, Byggnads ansvarige för arbetsmiljö i region Syd, upprörs över Magnus situation.

– Vi har förlorat ett fantastiskt skyddsombud, bara för att han skött sitt jobb. Han är kunnig, vågar säga emot och ifråna, han har varit lojal mot företaget men är nogna med att lagar och regler ska följas.

FOTO: ANN-SOFI LÖFGREN

Ännu är det ovisst hur det blir med anställningsskyddet. Oron är stor för att en försämring ska göra folk räddare.

»TYSTNADEN ÄR FARLIG – YTTERST HANDLAR DET OM EN ÖKAD RISK FÖR DÖDSOLYCKOR«

— Björn Petersson, riksdagsledamot (S) och snickare.

➤ När företaget sa upp folk förra året, drogs gränsen vid Magnus, som jobbat där i fyra år. Efteråt har personer längre ner på listan tagits in via andra bolag eller genom nyanställningar. Nu ska facket förhandla med arbetsgivaren om misstänkt avtalsbrott.

Några svarande i vår undersökning upplever inte alls en ökad tystnad. Det gäller även Berndt Jonsson, nationell arbetsmiljösamordnare hos Byggföretagen.

– Jag har inget bra underlag men har inte fått sådana signaler. Men det är alltid viktigt med en öppen dialog. Före coronapandemin fick jag höra att många yngre medarbetare är bra på att säga ifrån och det bådär ju gott för framtiden.

Vad gör ni för att främja yttrandefrihet och att till exempel krav på arbetsmiljö kommer fram?

– Det tydligaste är en branschgemensam

Berndt Jonsson.

säkerhetsintroduktion som blir obligatorisk från första juli nästa år. Där tar man bland annat upp attityder och att alla ska vara med och bidra och säga ifrån om säkerhetsfrågor. Vi har också rådgivare som är ute och talar om det systematiska arbetsmiljöarbetet, där arbetarna ska involveras.

Björn "Böna" Petersson, snickare, ombudsman i Byggnads och nu riksdagsledamot (S), är dock djupt oroad, över utvecklingen i bygg. Idag ingår det i hans uppdrag att tala. Men då, ute på bygget, hamnade han mitt i en flerårig konflikt på Peab, en del av en större strid mellan facket och företaget. Björn och kompisen Lasse blev avskedade då de vägrade att flyttas till något de såg som en straffkommendering, nära 30 mil bort. Efter lång tid, då de levde på konfliktsättning från Byggnads, fick de jobben tillbaka och en ursäkt.

Björn Petersson.

Men problemen fortsatte även efteråt.

– Det var fruktansvärt, en jättejobbig tid, det slet otroligt mycket mentalt.

Vad får det för konsekvenser om det blir tystare?

– Tystnaden är farlig på många sätt men ytterst handlar det om en ökad risk för dödsolyckor. Om man inte känner sig trygg på en arbetsplats säger man inte ifrån, då balanserar man på kanten även om det inte finns något räcke.

– Det är viktigt att vi pratar och blir medvetna om det här, så att det inte blir tyst utan att vi istället agerar, säger Björn Petersson. ○

TEC7

ROOF

Tätar runt stosar, tak och hängrännor
- i alla typer av väder

7

PROFESSIONAL

Du hittar Tec7-produkterna i bygg-, järn-, färg- och VVS-fackhandeln

tec7.se

THE FUTURE OF WORKWEAR

Gränser suddas ut. Krav ökar.
I morgon behöver du kunna
hantera mycket mer än igår.
Du behöver även göra
rätt val av arbetskläder.
Då väljer du ProJob.

Projob sortiment säljs
endast via återförsäljare.
Kontakta oss för mer information.
projob.se | info@projob.se

STOLTA JOBB!

Här halvvägs i arbetet med att mura upp den gamla kakelugnen. Om man tappar en bit går den inte att ersätta.

»Gäller att ha på sig silkesvantarna«

MURAREN LINUS LUNDQVIST var nervös inför det svåra uppdraget. Att sätta upp en hundra år gammal kakelugn, nerriven i hundra delar.

– Det var en lättnad när den var klar. Jag är jättenöjd och har fått mycket beröm, säger han.

TEXT: Katarina Connheim FOTO: Privat

Muraren Linus Lundqvist på Tilanders bygg i Hjo fick en stor utmaning. En familj i Karlsborg ville ha upp-fört en hundra år gammal kakelugn i sin matsal i ett sekelskifteshus i Karlsborg.

Familjen hade köpt kakelugnen på Blocket och Linus fick först se några sud-diga bilder på delarna.

– Jag var skeptisk till en början. Var alla bitar med? Var den komplett? säger Linus.

Det var mycket som stod på spel. En vanlig, rund kakelugn kostar mellan 5 000 och 20 000 kronor. Den här gamla kakelugnen var en mer exklusiv modell med pelare och hyllor och troligtvis hade den stått på något slott eller herrgård. Alla delar tillsammans kostade cirka 100 000 kronor.

– Det är väldigt mycket pengar för kun-

den och arbetet var mer komplicerat än att mura en vanlig kakelugn.

Kakelugnsbitarna levererades i tio banan-lådor, cirka hundra bitar. Linus började med att lägga ut alla kakelugnsbitar som ett pussel på golvet. Det var vissa delar som var trasiga och Linus fick limma och laga.

– Vi fick lägga någon dag på det. Bitarna är väldigt ömtåliga, så det gäller att ha på sig silkesvantarna.

Han började sedan att mäta upp delarna och göra den första ringen av kakelugnsbitar. Bot-enringen är avgörande för hur resten av jobbet blir.

– Det är mycket tankeverksamhet. Det är tio bottenbitar som ska stämma med

varandra och det är viktigt att allt blir rakt.

Linus ställde sedan upp ring för ring och murade med lera och tegel inuti varje ring. I det här fallet blev det 13 ringar.

– Det är väldigt viktigt att du använder kakelugnslera och inte cement. Leran klarar tem-peraturväxlingar, vilket är viktigt när kunden sedan eldar i kakelugnen.

»Jag hanterar en hundra år gammal antikvitets som kunden har köpt för mycket pengar«

Att mura upp en kakelugn kräver stort tålamod och noggrannhet. Linus murar ungefär två till tre kakel-ugnar per år. Han tycker att det är väldigt roligt,

men också nervöst.

– Jag hanterar en hundra år gammal antikvitets som kunden har köpt för myck-et pengar. Om du tappar en bit är det oer-sättligt. ○

KAKELUGN

av LINUS LUNDQVIST

STOLTHETSBAROMETER

● **10** "Jag är jättenöjd och det här är mitt paradnummer. Jag visar den gärna för andra kunder. Kakelugnen används flitigt och jag fick högsta betyg av kunden."

VAD & VAR

● "Att sätta upp en 100 år gammal kakelugn i ett gammalt sekelskifteshus i Karlsborg."

UTMANING

● "Utmaningen var att få hem alla delar och se om det är möjligt att sätta upp den. I det här fallet var det en exklusiv och dyr modell, vilket gjorde det mer komplicerat."

BÄSTA TIPSET

● "Tålmod och vara försiktig. Det är inget jobb som man ger sig på utan att kunna det. Jag har lärt mig av äldre släktingar och varit hantlangare flera gånger innan jag gjorde själv."

Stolt som en tupp!

Skäms som en hund

Kakelugnen bestod av cirka hundra bitar.

Linus använder flera olika murslevvar, som exempelvis tungslev.

Har du ett jobb du är stolt över?

Hör av dig till red@byggarb.se

Bild tagen uppifrån på de fyra kanalerna på kakelugnen. Här har Linus murat färdigt piporna på kakelugnen.

AMIGA

Hos oss hittar du Amigas heltäckande sortiment av säkra elprodukter.

BIG

GRUPPEN

www.big-gruppen.com

EN NORDISK LOKALPATRIOT

BIG-gruppen är Nordens ledande bygg- och industriedja med ca 90 yrkesbutiker i Sverige och Norge med regionala lokala lager.

Think BIG! 100 000-tals företagskunder kan inte ha fel. Kontakta oss för mer information.

Sverige Alingsås Derome Järnvaror Borås Skene Järn Borås Derome Eskilstuna IP Industripartner Falkenberg Derome Falköping MOVAB Fjällbacka Kville Derome Gislaved Derome Gävle Maskin & Göteborg/Hisingen Derome Järnvaror Göteborg/Marieholm Derome Göteborg MOVAB Halmstad IMAB Halmstad Derome Helsingborg IMAB Helsingborg Derome Hässleholm Derome Jönköping Söhlbergs Kalmar XL-Bbygg Lundgrens Karlshamn Derome Kristianstad Derome Kungshäcka Derome Landskrona Derome Lilla Edet Derome Ljungby Söhlbergs Lund Derome Lysekil Derome Malmö Derome Järnvaror Mariestad Derome Markaryd Markaryds Järn Markaryd Derome Mölndal Derome Mölnlycke Derome Norrköping Lundqvist Maskin & Verktyg/Svetsmaskinservice Orust Derome Perstorp Derome Ronneby Gamla Jernboden Ronneby Derome Skene Skene Järn Skene Derome Skurup Derome Stenungsund Derome Stockholm/Bromma Flinks Järn Stockholm/Globen Flinks Järn Stockholm/Hornsberg Flinks Järn Stockholm/Sätra Flinks Järn Stockholm/Lunda Lundqvist Maskin & Verktyg/Svetsmaskinservice Stockholm/Täby Flinks Järn Stockholm/Västberga Lundqvist Maskin & Verktyg/Svetsmaskinservice Svanesund Derome Svenljunga Skene Järn Tanum Derome Tranemo Skene Järn Sölvessberg Derome Trollhättan Derome Uddevalla Derome Uppsala Maskin & Verktyg Varberg Derome Varberg JÖVAB/Skene Järn Vimmerby Albins Veddige Derome Vargårda Derome Västerås Maskin & Verktyg Växjö Stål & Verktyg Ytterby Derome Ystad Derome Örebro Skydd & Verktyg i Örebro Örskälljunga Derome Norge Diamantboring Unicon Fredrikstad - Fagverktoy - Hansen & Krogh - Industri & Anlegg AS - Industrivarer - Kyvik Industrarehuset - Lunna - OH Boe og Sonner - Rakkestad Sogneselskap - Røgeberg Maskin AS - Tingstad - Verktoy Maskin - Vest Supply

BESSERWISSERN

Få bäst koll i boden!

Vilka vägjobb är mest olycksdrabbade och vad får väghållningsarbetare egentligen göra i trafiken? Så här fungerar **säkerheten på våra vägar.**

1 RÄTT FÄRGER

● Alla känner till brandbilens rödgula markeringar, men att blå och fluorescerande orange brukar användas vid väg- arbete är inte lika känt. Battenburgmönster heter mönstret som ska maximera synligheten. Det är inte ett krav i väg- arbete men har man mönstrade fordon är det de färgerna som gäller.

4 VAD JOBBET GÅR UT PÅ

● Trafikverkets entreprenörer har många arbetsuppgifter, allt från att byta broskarvar och laga hål i vägbanan till att sanera klotter och underhålla diken. Myndigheten ansvarar också för all vägutrustning såsom vägmärken, räcken och kantstolpar. Det statliga vägnätet inspekteras minst var fjortonde dag. Våren och sommaren utförs flest underhållsarbeten och beläggnings- jobb. Under vintertid plogar, saltar och sandar vägarbetarna.

2 SÄKERHETS- REGLER

● Trafikverket ställer kompetenskrav på dem som jobbar på väg. Grunden är att känna till verkets krav och entreprenörens regler, veta hur en säker vägarbetsplats skapas och förstå sambandet mellan trafikstörande arbeten och trafikanters behov. Alla ska ha varselkläder på arbetsplatsen. Trafikverket ställer också krav som hur stor säkerhetszonen ska vara och att gång- och cykelbanor hålls fria.

3 FLERA ENTREPRENÖRER

● Trafikverket ansvarar för skötsel och underhåll av det statliga vägnätet (som till exempel E4) och för jobb på dessa 98 500 kilometer väg anlitar Trafikverket flera entreprenörer. De är uppdelade i driftsområden och största kakan har statliga bolaget Svevia. Skanska, Peab och NRS är några av de andra jättarna. Kontrakten löper på fyra år. Vinterväghållning är den största delen av uppdraget.

VÄG- RÄTT!

VISSTE DU ATT ...

... 18 400 kilometer eller cirka 20 procent av det statliga vägnätet är grusväg? 2 145 kilometer, exklusive av och påfarter, är motorväg.

... 1876 asfalterades den första vägen i Sverige, en del av Stora Nygatan i Stockholm? Jobbet utfördes av Asfaltbolaget och beläggnings utgjordes av stampasfalt.

9,5

miljarder kronor kostar drift och underhåll av det statliga vägnätet – varje år.

... med Kristian Borg

kb@byggarb.se

Väghållningsarbeten har många undantag från trafikreglerna. Du får köra utanför körbanan, använda reserverade körfält (till exempel bussfält) och köra på fel sida av en refug. Men nej, inte ens vägarbetare får köra mot rött.

5 OLYCKOR PÅ VÄG

Varje år sker hundratals trafikolyckor vid vägarbeten i Sverige. 2003–2015 inträffade minst 3 958 trafikolyckor med personsador vid olika typer av gatu- och vägarbeten, enligt Trafikverket. De flesta gällde oskyddade trafikanter, näst vanligast var upphinnandeolyckor.

Fem procent av olyckorna gällde en vägarbetare som omkom eller skadades. Vinterväghållning är ett olycksdrabbat område och många tillbud sker med traktorer och hjullastare. Flaggvakter utgör tio procent av alla skadade vägarbetare, "vilket kan ses som anmärkningsvärt", konstaterar verket.

Alla ska ha varselkläder och i dålig sikt ska varselbyxa med lågt sittande reflex användas.

Är du yrkesverksam inom byggbranschen?

Har du smärta i kroppen?

Stiftelsen Rehabiliteringsinstitutet för Ryggåkommor kan då bekosta en sammanhängande rehabilitering för dig på Rygginstitutet i Sundsvall. Programmet är på heltid i 4 veckor, boende ingår vid behov.

Låter det intressant?

Läs mer om programmet på www.rygginstitutet.se
Kontakta oss på Rygginstitutet för mer information 060-64 73 00
sundsvall@rygginstitutet.se

Det finns ett begränsat antal platser, så tveka inte utan hör av dig snarast för att just du ska få en av platserna. Det startar ca 10 grupper per år, så väntetiden är ofta mindre än en månad.

Ett danskt företag har banat väg inom EU så att återbrukat tegel är accepterat på marknaden och det finns normer för hur stenarna ska kontrolleras. Här är tegel som är på väg till fabrik.

Tidlöst tegel

Tegel är åter i ropet som ett hållbart och tidlöst material. Flera aktörer satsar nu på **ÅTERBRUK AV TEGEL** och en ny fabrik hoppas tillgodose behovet. Men det finns utmaningar i produktionen.

TEXT: Kristian Borg FOTO: Brukspecialisten

Många gamla byggnader har gjort sitt och måste rivas. Samtidigt skriker samhället efter ett större klimattfokus. Här finns både affärer och miljövinster att göra. En av de aktörer som ser möjligheterna i omställningen är västkustbaserade Brukspecialisten, som säljer tjänster inom murat och putsat byggande. Sedan några år har företaget nischat in sig på återbruk och öppnar en fabrik för storskalig produktion för rensning av tegel.

Potentialen är stor, menar företagets vd Jacob Steen – i dag återbrukas nämligen försvinnande små mängder tegel, ”så lite att det knappt går att räkna”.

– Det rivs en hel del i Sverige. Vi bedömer att rivningsmassor av tegel motsvarande en fjärdedel av nyproduktionsvolymen skulle kunna återanvändas, säger Jacob Steen.

I Danmark, som är långt före Sverige i återbruk av tegel, hittade Brukspecialisten tidigt en samarbetspartner. Företaget Gamle Mursten har banat väg inom EU så att återbrukat numera är accepterat på marknaden och har tagit fram normer för hur stenen ska kontrolleras. I Sverige går

Mycket av det som rivs idag är väldigt hård sten med kalkbruk. Carl Hansson är konstruktör och projektledare på Brukspecialisten.

⤷ det långsammare. Det pratas mycket om hållbarhet, men det är många flaskhalsar på vägen.

– Den största utmaningen är att marknaden ska vilja återbruka istället för att det ska gå som avfall, säger Jacob Steen. Den nya avfallslagen från 1 augusti har rätt riktning. Vi ska minimera nya material och avfall ska främst återbrukas, sekundärt återvinnas och i sista hand gå till deponi.

Men det saknas ekonomiska incitament att lämna rivningsmassor till återbruk, menar vd:n.

– Inga skatter eller ekonomiska styrmedel är bundna till lagen, så det är billigare att hantera allt på det gamla vanliga sättet. Så länge marknaden inte ser att det är dyrare att göra fel kommer det mesta teglet inte att fångas upp.

Under sommaren har företaget satt upp två testlinjer i den nya fabriken utanför Falkenberg och i oktober ska en fast produktionslinje vara i full drift. De flesta arbetsmoment ska ske automatiskt, berättar Carl Hansson, konstruktör och projektledare.

– Jag vill göra arbetares vardag bättre och se vilka moment som är svåra och farliga. Vi ska inte handknacka sten utan vill ha en skonsam arbetsmiljö. Arbetet handlar mer om att övervaka och kontrollera processen. Det är klart att det blir viss manuell hantering med att lyfta och flytta runt sten, men vi jobbar hela tiden för att minska det.

Ett första delmål är att fabriken ska producera 1 miljon återbrukade tegelstenar nästa år. Men det är inte helt enkelt att få tag på råmaterialet.

– Det är svårt att hitta beslutsfattaren vid rätt tillfälle, säger Jacob Steen. Det ska in i de vanliga processerna och man vet inte om att det här alternativet finns. Idag blandar man upp tegel med betongrester, bygger en deponi eller skickar det som oklassat konstruktionsmaterial.

Men en del tegel är också svårt att återbruka?

– Ja, det finns utmaningar, erkänner Jacob Steen. I Danmark har man använt svagare bruk och det är lättare att

rensa. I Sverige är det mer cement.

– När miljonprogrammet kom gick man över på högre cementhalter i bruket för att få bättre förankring i armeringen, säger Carl Hansson.

– Därför har vi lagt tid på att förfina vår rensningsteknik, fortsätter Jacob. Mycket av det som rivs i dag är väldigt hård sten med kalkbruk, det är inga konstigheter. Problemen börjar om 5–10 år, med de stora bestånd som byggdes

1970–90-tal, då använde man ofta ett hårdare murbruk och svagare sten, vilket leder till mer spill. Vi har tekniken för att rensa sådant tegel, men produktionen tar längre tid. Det är fler moment.

Jacob Steen.

Håller återbrukat tegel lika bra som nyproducerat?

– Vi följer en CE-standardiserad produktionskontroll. Så vi har på fötterna och kan säga att vår sten håller

tillräckligt hög klass för att klara nästa cykel som ett nyttillverkat tegel, Jacob Steen.

Men varför är det viktigt med återbruk av tegel, är nyproduktionen så miljöfarlig?

– Främst för att det är ett av få fasadmaterial som kan bli fullt cirkulärt. Det har lång hållbarhet, med rätt underhåll håller teglet i flera hundra år. Att du sedan kan klara ytterligare en cykel utan att tumma på kvaliteten är ganska unikt. Det kan göra skillnad i branschen, leda till tuffare hållbarhetsmål och mer cirkulärt byggande. Och det är vackert.

Konstruktören Carl Hansson håller med. Han kallar sig för ”tegelnörd på högsta nivå” och ser ett möjligt uppsving nu när tegel upplever en renässans som byggnadsmaterial.

– Vi hade 200 tegelbruk i början av 1900-talet, på 90-talet försvann de sista utom ett. Det är ett fint och bestående material. Det pratas ju mycket om miljö, här får man chansen att förändra på riktigt.

I samband med att Brukspecialisten lanserar sin fabrik har även bygghandelskedjan Beijer gått ut med en satsning på återvunnet tegel (som rensas i Tyskland). Så efterfrågan finns. En kommun som bidrar med råvara till den nya fabriken är Helsingborg, där några fastigheter rivs i utvecklingsprojektet H22. Jacob Steen önskar att hållbarhetsperspektivet kunde komma in tidigare i bygg- och upphandlingsprocesserna.

– För att leva upp till miljömålen behöver vi fundera på vad vi bygger när vi bygger nytt, vilka material vi använder, om de går att nedmontera utan att vi skapar resursslöseri. Nyproduktionen måste börja anpassas för återbruk. ○

»Den största utmaningen är att marknaden ska vilja återbruka istället för att det ska gå som avfall«

— Jacob Steen, vd Brukspecialisten

Ett första delmål är att fabriken ska producera 1 miljon återbrukade tegelstenar nästa år. Men det är inte helt enkelt att få tag på råmaterialet.

Ibland knäcks stenar, men de går också att använda. "Antingen som en halv sten, det går utmärkt att mura med, eller genom att krossa och återanvända som murbruk", säger konstruktören Carl Hansson.

Det här är Brukspecialisten

- Grundades 1996 och säljer tjänster och systemlösningar inom murat och putsat byggande.
- Fastighetsbolag, byggtreprenörer, beställare och arkitekter är kunder.
- Arbetar inte enbart med tegel utan även puts och betong för både nyproduktion och renovering.
- Har 25 anställda i butiker och på sälj- och konstruktionsavdelningar i Stockholm, Göteborg och Malmö samt vid en tegelbalkfabrik i Göteborg.
- Omsätter omkring 120 miljoner kronor.

Så återbrukas tegel

1. Företaget gör en okulär besiktning av en fasad och får en första uppfattning om teglets kvalitet. En sprucken fasad kan vara olämplig att återbruka. Man tar med sig prover och undersöker stenen.
2. Byggnaden rivs i en så kallad selektiv rivning. Teglet får inte blandas med annan sten, exempelvis betongrester. Rivningsmassorna skickas sedan till produktionen i egna containrar.
3. I återbruksprocessen separeras sten och

- bruk och stenen rensas från gammalt bruk. Exakt hur det går till är en företagshemlighet.
4. Företaget utför tester kontinuerligt, både gällande styrka och frostbehändighet. Processen övervakas av tredje part.
5. Teglet är redo för marknaden. Ibland blandar man olika sten eller använder sten från olika byggnader för att få ihop tillräckligt till ett projekt. Det viktiga är att stenarna har liknande egenskaper, så att man kan använda samma murbruk.

ÄLDST I NORDEN

Gumlösa kyrka i Skåne är den äldsta exakt daterade tegelbyggnaden i Norden.

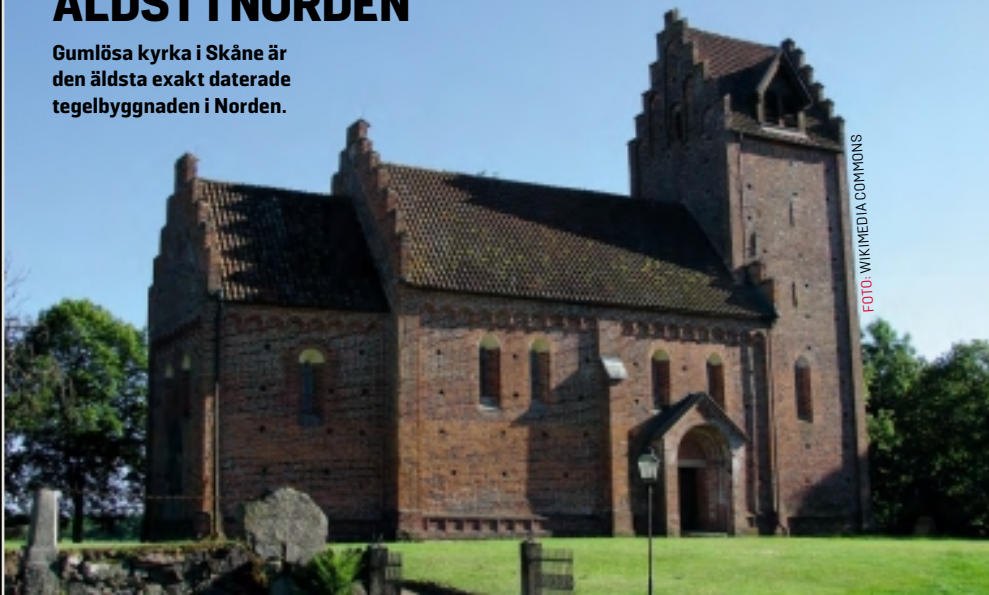

FOTO: WIKIMEDIA COMMONS

» Vi hade 200 tegelbruk i början av 1900-talet, på 90-talet försvann de sista utom ett. Det är ett fint och bestående material. Det pratas ju mycket om miljö, här får man chansen att förändra på riktigt.

— Carl Hansson, konstruktör och projektledare

2,3

Den vanligaste stenen i dag, en dansk massiv sten, väger ofta runt 2,3 kilo. En svensk återbrukat ligger på 2,4–2,7 kilo.

De dör för att säkerhet kostar

För drygt tio år sedan var jag inbjuden av Svenska Pen att tala på ett möte med anledning av att den årliga, dystra, statistiken om mördade journalister släpptes.

Naturligtvis präglades mitt tal av all tänkbar respekt för dessa offer för den yttersta intoleransen, men jag passade också på att sätta dessa siffror – genomsnittligen, i världen, dödas kanske 60–80 journalister per år som ett resultat av sitt yrkesutövande – i ett annat perspektiv, nämligen mängden byggnadsarbetare som dör under sitt arbetsutövande; och då handlar det om ungefär en trekvarts miljon (!) människor.

ENORMA DÖDSTAL

Mellan en halv miljon och en miljon byggnadsarbetare dör varje år i arbetsplatsolyckor. År efter år. Tanken svindlar. Som om alla invånare i Göteborg med kranskommuner utplånades, varje år.

Det är FN-organet ILO som för statistik över hur många människor som dör i arbetsrelaterade olyckor och sjukdomar och den obehagligt stabila siffran brukar hamna på drygt två miljoner människor varav 30 till 40 procent inom byggsektorn – alltså 0,6–0,8 miljoner människor.

Sammanställningen av våld och övergrepp mot journalister görs av pressfrihetsorganisationen Reportrar utan gränser. Och det är naturligtvis en bedrövlig läsning, även om man faktiskt för år 2019 redovisar en minskning i antalet dödade, ”bara” 49 stycken förra året.

Mitt syfte var inte då, och är inte nu, att bagatellisera morderna på dessa 49 yrkesutövare med hänvisning till att antalet dödsfall bland byggnadsarbetare är så sinnessjukt mycket större.

För det finns självklart inte någon acceptabel siffra när det handlar om mord, särskilt inte när det sker för att tysta någon som försöker rapportera om övergrepp, tortyr, folkmord eller korruption, vare sig beställaren av mordet är en kokainbaron, krigsherre, oljebolag – eller stat.

Möjligen kan det vara en poäng att påpeka, att det massmediala intresset för döda byggnadsarbetare står i omvänd proportion till antalet;

mycket lite, om ens något, skrivs om denna, nästan miljonhövdade, skaras liv, och död.

MORD ELLER "MÄNSKLIGA FAKTORN"?

De flesta som lyssnade på Svenska Pens möte då blev förstås obehagligt överraskade av denna genomlysning och jag fick också tack efteråt – men även någon som tyckte att ”byggnadsarbetarna blev ju åtminstone inte mördade!”. Det är ett argument som tål att diskuteras kring.

Nej, platschefen ligger inte på kontorsbyschans tak med en kikarförsedd älgstudsare och prickskjuter besvärliga skyddsombud och lagbasar. Och arbetschefen passar inte på att, när han ändå besöker bygget, knuffa ner fackliga förtroendemannen från femte våningen.

Men för den mamma som fått sin 19-årige son krossad under en otillräckligt förankrad vägghylla blir inte sorgen och förlusten mindre för att dödsfallet berodde på tidsbrist eller att skyddsombudets påpekanden inte hörsammats. Barnen till den medelålders elektriker som fullkomligt fritrades till döds under arbete i ett ställverk där beställaren missat att slå av strömmen får inte sin pappa tillbaka bara för att dödsorsaken var slarv, inte mord.

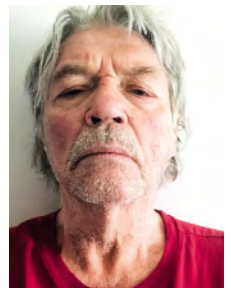
SÄKERHET STÅR MOT GIRIGHET

Kanske kan man någon gång hänvisa dödsorsaken till ”den mänskliga faktorn” – även om skyddsronden är minutiöst utförd så kan en arbetare snubbla och omkomma i en fallolycka. Men inte om den mänskliga faktorn ifråga heter girighet. För den fruktansvärda sanningen är, att merparten av våra arbetskamrater omkommer på grund av att säkerhet ofta, men inte alltid, är en kostnadsfråga.

2019 omkom tio av våra arbetskamrater på jobbet.

För den mamma som fått sin 19-årige son krossad under en otillräckligt förankrad vägghylla blir inte sorgen mindre för att dödsfallet berodde på tidsbrist»

Ingemar Härd, snickare, armerare och författare

Ingemar Härd

1, X eller 2?

Hitta svaren i tidningen!

Fråga 1: Han var en av tre som delade Nobelpriset för sina upptäckter kring litiumjonbatteriets utveckling.

1) B Goodenough X) R Strongenough 2) Dr Strange

Fråga 2: Hur många kilometer av alla vägar i Sverige är motorväg?

1) 1 884 km X) 2 145 km 2) 3 545 km

Rätt svar

Priser:

1-10

Automatiska pennor.

TÄVLINGEN SPONSRAS AV:

• Mejla ditt svar till red@byggarb.se eller med post till Byggnadsarbetaren, Box 519, 101 30 Stockholm. Märk mejlet/kuvertet med "Tävling". Senast den 29 oktober vill vi ha ditt bidrag.

Namn

Adress

Postadress

Mobilnummer

GRATTIS TILL ...

... fem av er som visste att det var Joel Lundqvist vi sökte i förra numret: Bengt Bäckström, Kalix, Anton Holmén, Sandhult, Albin Eliasson, Skutskär, Tord Sjölandet, Bergby, William Vikström, Bredbyn.

BOSCH

Hos oss hittar du Bosch innovativa och världsledande kvalitetsprodukter.

BIG

GRUPPEN

www.big-gruppen.com

LITE SNACK MYCKET VERKSTAD

BIG-gruppen är Nordens ledande bygg- och industriedja med ca 90 yrkesbutiker i Sverige och Norge med regionala lokala lager.

Think BIG! 100 000-tals företagskunder kan inte ha fel. Kontakta oss för mer information.

Sverige Alingsås Derome Järnvaror Borås Skene Järn Borås Derome Eskilstuna IP Industripartner Falkenberg Derome Falköping MOVAB Fjällbacka Kville Derome Gislaved Derome Gävle Maskin & Göteborg/Hisingen Derome Järnvaror Göteborg/Marieholm Derome Göteborg Derome Göteborg MOVAB Halmstad IMAB Halmstad Derome Helsingborg IMAB Helsingborg Derome Hässleholm Derome Jönköping Söhlbergs Kalmar XL-Bbygg Lundgrens Karlshamn Derome Kristianstad Derome Kungsbacka Derome Landskrona Derome Lilla Edet Derome Ljungby Sohlbergs Lund Derome Lysekil Derome Malmö Derome Järnvaror Mariestad Derome Markaryd Markaryds Järn Markaryd Derome Mölndal Derome Mölntycke Derome Norrköping Lundqvist Maskin & Verktyg/Svetsmaskinservice Orust Derome Perstorp Derome Ronneby Gamla Jernboden Ronneby Derome Skene Skene Järn Skene Derome Skurup Derome Stenungsund Derome Stockholm/Bromma Flinks Järn Stockholm/Globen Flinks Järn Stockholm/Hornsberg Flinks Järn Stockholm/Sätra Flinks Järn Stockholm/Lunda Lundqvist Maskin & Verktyg/Svetsmaskinservice Stockholm/Täby Flinks Järn Stockholm/Västberga Lundqvist Maskin & Verktyg/Svetsmaskinservice Svanesund Derome Svenljunga Skene Järn Tanum Derome Tranemo Skene Järn Sölvesborg Derome Trollhättan Derome Uddevalla Derome Uppsala Maskin & Verktyg Varberg Derome Varberg JÖVAB/Skene Järn Vimmerby Albins Veddige Derome Värgråda Derome Västerås Maskin & Verktyg Växjö Stål & Verktyg Ytterby Derome Ystad Derome Örebro Skydd & Verktyg i Örebro Örkelljunga Derome Norge Diamantboring Unicon Fredrikstad - Fagverktoy - Hansen & Krogh - Industri & Anlegg AS - Industrivarer - Kyvik Industrivarehuset - Lunna - OH Bøe og Sønnen - Rakkestad Sogneselskap - Røgeberg Maskin AS - Tingstad - Verktoy Maskin - Vest Supply

BERÄTTAT AV ...

... Leif Albertsson, 54, **betongarbetare** på Skanska i Stockholm som snart börjar plugga till undersköterska.

»Det blir en utmaning att sätta katetrar«

Länge, länge har jag velat jobba inom omsorgen men de har ju tjänat så dåligt att det varit omöjligt för mig att byta jobb. Nu har jag äntligen ekonomi så jag kan ta steget. I januari börjar jag plugga till undersköterska med inriktning på äldrevård.

Jag är 54 år och betongarbetare, jobbar idag på ett bygge i Täby. Det verkar kanske lite tokigt att vara så här gammal och börja ett nytt yrke men jag har varit på byggen i snart 40 år och känner att jag vill göra något nytt, som ger mig mer.

Jag har alltid velat jobba med människor för det tycker jag är kul och så vill man ju göra nytta också.

Tidigare ville jag jobba med barn inom förskola men på senare år har jag känt alltmer att jag vill jobba med äldre. Då blir det naturligt att börja i omsorgen.

Kanske är jag påverkad av att min mamma och pappa gick bort för ett tag sedan och att jag inte hann med att ta hand om dem. Jag tycker att de äldre är lite bortglömda, det är en sak jag tänkt på länge, långt före pandemin.

Jag börjar läsa på distans från januari, totalt blir det 65 veckor innan jag är klar. Samtidigt jobbar jag kvar till 80 procent på bygget. Jag är inte orolig för studierna, utan

har hyfsad koll på vad det innebär. Det svåra är möjligen datatekniken för distansundervisningen, men det får väl ungarna hjälpa mig med. Sedan inser jag att jag behöver lära mig mycket praktiskt som jag inte kan, bara att sätta katetrar är en utmaning, har jag förstått.

Att jag hamnade i skolbänken beror egentligen på att det inte gick att få jobb på äldreboenden utan att ha studerat. De sa att du måste antingen vara undersköterska eller studera till undersköterska för att få jobba hos oss.

Flera boenden har nu erbjudit mig praktikplats och jag vet att jag kommer att få jobb när jag är klar. Det är mycket jag får gå ner i lön, men hur mycket får jag se. Den avgörande grejen är ju att jag äntligen har ekonomi för att ta det här steget och göra det jag drömt om.

När jag byter jobb räknar jag med att jobba 100 procent, nu jobbar jag 80 procent sedan flera år, vilket jag valt själv. Jag mädde bättre i kroppen av att jobba så.

Jag ser nu mycket fram mot att jobba med de äldre. Tror att jag är bra på att ha full fart jämt på jobbet, att det kommer att passa mig.

BERÅTTAT FÖR: MARGITE FRANSSON

Svenska arbetarlöner bland de **bästa i Europa**

FOTO: LÄNSMUSEET GÄVLEBORG

Bygget av stambanan 1878.

Historieböckerna målar upp 1800-talets Sverige som ett fattigt land med dåliga löner. Men var det verkligen så? En studie av två forskare vid Uppsala universitet **VISAR OSS ATT DET INTE ÄR SOM VI TROTT.**

Under åren mellan 1831–1900 ökade byggarbetarnas löner i hela landet samtidigt som löneskillnaderna mellan de olika arbetarna minskade. Lönerna ökade allra mest för de lägst betalda och särskilt för de okvalificerade hantlangarna. Deras reallöner gjorde en 176 procents ökning under de 69 åren.

Det var inte bara i Sverige som en förändring skedde. Lönerna gick upp i hela Europa men bara med hälften så mycket som för hantlangarna i Sverige. De svenska lönerna var 30 procent högre än i Paris och Amsterdam. De enda som

slog de svenska byggnadsarbetarna var de i London som hade 12 procents högre lön än alla andra.

– Vi måste nyansera synen om att Sverige var ett fattigt land under 1800-talets slut. Det fanns såklart fattigdom men samtidigt skedde det stora förändringar som den okvalificerade arbetskraften verkar ha tjänat mest på, säger Johan Ericsson, historieforskare.

Forskarna har tittat på vad vissa byggarbetare tjänade, så som hantlangare, timmermän, murare och öken, alltså de som skötte transporter med dragdjur, och sedan har de räknat på hur myck-

et av vissa varor som har kunnat köpas för en lön. Exempelvis hur mycket kött de hade råd med. Vid 1830 kan man se att hantlangarna hade råd med ett köttstycke medan de i slutet av 1800-talet hade råd med två och ett halvt.

Det visar sig att en arbetsmarknad med hög rörlighet och den stora utvandringen till Amerika gjorde att konkurrensen om arbetskraften lättade. Det i sin tur gjorde att lönerna i Sverige växte snabbt

och gynnade de lågutbildade. Vid 1800-talets slut var de svenska byggarbetarnas levnadsstandard

högre än tidigare. Det var inte längre någon skillnad i vad de tjänade på landsbygden och i storstäderna, ett tecken på en väl fungerande arbetsmarknad enligt ekonomi- och historieforskaren Jakob Molinder.

– I dag sker en stark teknikomvandling och globalisering och det ser man som ett hot för de lägst betalda. Men om vi ser på 1800-talet, är det samma grej. Det var en kraftig globaliseringsprocess och kraftig teknikomvandling men det blev motsatsen till vad många är rädda för i dag. Det är inte ödesbestämt vad som kommer hända, säger Jakob Molinder. ○

»Det var en kraftig globaliseringsprocess och teknikomvandling«

FOTO: VÄSTERGÖTLANDS MUSEUM

Byggarbetslag framför Skara domkyrka runt 1890.

BLÅKLÄDER

Hos oss hittar du Blåkläders utbud av högkvalitativa, slitstarka och funktionella arbetskläder.

BIG

GRUPPEN

www.big-gruppen.com

DET MESTA FRÅN DE BÄSTA

BIG-gruppen är Nordens ledande bygg- och industriedja med ca 90 yrkesbutiker i Sverige och Norge med regionala lokala lager.

Think BIG! 100 000-tals företagskunder kan inte ha fel. Kontakta oss för mer information.

Sverige Alingsås Derome Järnvaror Borås Skene Järn Borås Derome Eskilstuna IP Industripartner Falkenberg Derome Falköping MOVAB Fjällbacka Kville Derome Gislaved Derome Gävle Maskin & Göteborg/Hisingen Derome Järnvaror Göteborg/Marieholm Derome Götene MOVAB Halmstad IMAB Halmstad Derome Helsingborg IMAB Helsingborg Derome Hässleholm Derome Jönköping Sohlsbergs Kalmar XL-Bbygg Lundgrens Karlshamn Derome Kristianstad Derome Kungsbacka Derome Landskrona Derome Lilla Edet Derome Ljungby Sohlbergs Lund Derome Lysekil Derome Malmö Derome Järnvaror Mariestad Derome Markaryd Markaryds Järn Markaryd Derome Mölndal Derome Mönlycke Derome Norrköping Lundqvist Maskin & Verktyg/Svetsmaskinservice Orust Derome Perstorp Derome Ronneby Gamla Jernboden Ronneby Derome Skene Skene Järn Skene Derome Skurup Derome Stenungsund Derome Stockholm/Bromma Flins Järn Stockholm/Globen Flins Järn Stockholm/Hornsberg Flins Järn Stockholm/Sätra Flins Järn Stockholm/Lunda Lundqvist Maskin & Verktyg/Svetsmaskinservice Stockholm/Täby Flins Järn Stockholm/Västberga Lundqvist Maskin & Verktyg/Svetsmaskinservice Svanesund Derome Svenljunga Skene Järn Tanum Derome Tranemo Skene Järn Sölvesborg Derome Trollhättan Derome Uddevalla Derome Uppsala Maskin & Verktyg Varberg Derome Varberg JÖVAB/Skene Järn Vimmerby Albins Veddige Derome Värgråda Derome Västerås Maskin & Verktyg Växjö Stål & Verktyg Ytterby Derome Ystad Derome Örebro Skydd & Verktyg i Örebro Örskälljunga Derome Norge Diamantboring Unicon Fredrikstad - Fagverktoy - Hansen & Krogh - Industri & Anlegg AS - Industrivarer - Kyvik Industrivarehuset - Lunna - OH Boe og Søner - Rakkestad Sogneselskap - Røgeberg Maskin AS - Tingstad - Verktoy Maskin - Vest Supply

HITTADE VÄGEN – BORT FRÅN MISSBRUKET

Plåtslagaren Jesper Åberg levde ett stökigt liv och var alkoholist redan som 21-åring. Vändpunkten kom när han bröt ihop på socialkontoret och bad om hjälp. Nu brinner han för att hjälpa andra att ta sig ur sitt missbruk.

TEXT: Katarina Connheim
FOTO: Joachim Grusell

Det är en sensommardag i augusti och Jesper är 21 år. Han är på väg till ett möte på socialkontoret i Kalmar. Han har inte haft något jobb på länge och hans liv är en ständig kamp mot alkoholen.

Ibland är han nykter flera veckor, sedan blir suget för stort och han börjar dricka igen. Så där håller det på fram och tillbaka under ett års tid.

– Jag var otrevlig, tjurskallig och hade självmordstankar varje dag. Jag mådde sämre än när jag drack.

Just den här dagen mår han extra dåligt och bakom sig har han flera självmordsförsök. Efter mötet dröjer sig Jesper kvar i rummet.

– Vi är klara. Var det något mer? frågar kvinnan på socialtjänsten.

Då bryter Jesper ihop. Han orkar inte mer.

– Jag säger att jag måste ha hjälp och att jag måste ha hjälp nu. Jag säger att det är bråttom.

Dagen på socialkontoret är en vändpunkt. Det är den viktigaste dagen i Jespers liv. Han börjar en tolvstegsbehandling inom en vecka och börjar förstå att han har en sjukdom.

– Jag kunde inte tro att jag var alkis, fast jag bara var 21 år. Men alkoholism är en beroendesjukdom, precis som missbruk av narkotika, spel, sex och mat.

Jesper gick under ett år på behandling och var sedan nykter under fem år. Vid 27 års ålder hade han ett återfall, men de senaste elva åren har han inte druckit en enda droppe. Han har sambo och två små flickor och trivs med sitt arbete som plåtslagare på JR Plåt, där han just nu arbetar med plåtjobb på

De senaste elva åren har Jesper Åberg inte druckit en droppe. Han trivs med sitt jobb som plåtslagare och brinner för att hjälpa andra.

en golfbana på Öland.

– Jag fastnade för plåt. Man får tänka till och det är konstnärligt. Det är ett riktigt hantverk och så gillar jag att jobba utomhus.

Det är svårt att tänka sig i dag, men under flera år var Jespers liv ett kaos. Han hade varken jobb eller bostad. Han levde på botten av samhället, blev misshandlad, rånad, sov i trappuppgångar och umgicks med småkriminella personer.

– Jag levde ett stökigt och farligt liv. Vi drev omkring. När solen gick ner så gick vi upp.

Jesper var 13 år när han hade sin första fylla. Han och hans bästa vän hade bestämt att de skulle bli fulla. Men redan dagen efter tyckte kompiserna att det blev för mycket, men Jesper är av en annan åsikt.

– Om jag blir så här modig efter sex öl så blir jag dubbelt så tuff om jag dricker mer.

Under högstadiet var det stökigt. Jesper var rastlös och sysselsatt med att få pengar och sprit till nästa helg.

– Det blev ett heltidsprojekt. På rasterna gick jag omkring med ett block och tog upp beställningar.

När han var 17 år ville han bort från Småland. Han blev ihop med en tjej, flyttade till Stockholm och fick jobb på en bilverkstad. I Stockholm skulle allt bli annorlunda.

– Jag skyllde på hålan, där jag bodde. Klart att man kröker där. Det hör till att man skyller på allt utom på sig själv.

Jesper återkommer till det flera gånger

I våras startade Jesper Åberg podden "2 fyllon och 1 sanning" med entreprenören Freddy Ehrnborg Kallmeby.

»JAG SKYLLDE PÅ HÅLAN, DÄR JAG BODDE. KLART ATT MAN KRÖKAR DÄR. DET HÖR TILL ATT MAN SKYLLER PÅ ALLT UTOM PÅ SIG SJÄLV.«

— Jesper Åberg

under intervjun. Att en alkoholist gärna vill skylla på olika omständigheter som gör att hen dricker.

– Men problemen fanns i mig. De försvann inte för att jag flyttade till Stockholm, fick en flickvän eller bytte jobb. Där jag fanns var problemen.

Stockholm fick Jesper sitt första lärlingsjobb som plåtslagare. Men alkoholen fortsatte att ta stor plats i Jespers liv och han var ute nästan varje kväll.

– Det var alltid någon kompis som ringde och frågade om jag ville ta två öl efter jobbet. Men det slutade aldrig någonsin med två öl.

Jesper var sjukskriven ofta, ibland flera dagar i veckan.

– Jag skämdes. Jag var inte sjuk utan fyllesjuk.

Vad sa chefen?

– Jag hade väldigt låg lön som lärling, så han tyckte det var okej. Han var snäll och hade själv haft problem med alkoholen.

Jesper har haft flera olika byggjobb och arbetat som plåtslagare, målare och takarbetare. Han tycker inte att det supas mer i byggbranschen än andra yrken, men att det generellt sett finns en dålig kunskap vad alkoholism handlar om.

– Man tror att det bara är dålig karaktär. Att det bara är att rycka upp sig och ta sig i kragen. En chef tyckte att man bara är dum i huvudet när man super.

Jesper har många gånger genom åren behövt förklara vad alkoholism är.

– Att det är en obotlig sjukdom, men behandlingsbar. När jag förklarar hur det funkar så blir det en annan förståelse.

Han brinner för att hjälpa andra. Under flera år höll han föreläsningar på gymnasieskolor för att nå ut till unga människor.

– Det är så många som brottas med samma problem som jag själv hade och de måste få kunskapen och hjälp mycket tidigare.

I våras startade han podden "2 fyllon och 1 sanning" med entreprenören Freddy Ehrnborg Kallmeby. De fick kontakt när Freddy vände sig till Jesper för att komma ur sitt eget missbruk.

– Jag lovade att det skulle gå bra om han följde tolvstegsprogrammet. Men om man gör på något annat sätt eller hittar på andra lösningar så kommer det inte att gå bra.

Podden startade i våras och 15 avsnitt har sänts. Avsnitten tar upp flera aspekter av alkoholmissbruk som exempelvis medberoende och barn i alkoholistfamiljer. Varje måndag sänds ett nytt avsnitt och responsen har varit stor.

– Varje vecka får vi otroliga mejl, ibland hjärtskärande. Det väcker känslor när man pratar om alkohol.

Och extra meningsfullt känns det förstas när någon blir hjälpt av podden. Jesper berättar om kvinnan som berördes så starkt när hon lyssnade på ett av avsnitten. Samma kväll gick hon på sitt första AA-möte.

– Det är stort, då vet jag varför vi gör det här. ○

LÄS MER ...

... Därför får alkoholister inte hjälp på jobbet, nästa uppslag.

A man with short brown hair, a beard, and black-rimmed glasses is leaning on a workbench in a workshop. He has several tattoos on his arms, including a large one on his right forearm. He is holding a piece of reddish-brown material. The background shows various tools and equipment in a workshop setting.

"Det är så många som brottas med samma problem som jag själv hade och de måste få kunskapen och hjälp mycket tidigare", säger Jesper Åberg.

JESPER 5 TIPS – SÅ FÅR DU HJÄLP

- Kontakta socialtjänsten i din hemkommun. De kan erbjuda dig en behandling.
- Gå till ett AA*- eller NA**-möte. Det är gratis och är anonymt. Det enda kravet är att du ska önska att sluta dricka.
- Ta hjälp av din arbetsgivare. Din chef är mån om dig och i nio fall av tio hjälper arbetsgivaren dig.
- Be om hjälp av nära anhöriga och vänner. Lägg korten på bordet. Var ärlig!
- Lyssna på vår podd "2 fyllon och 1 sanning." Vi finns också på Facebook och Instagram.

*AA = Anonyma alkoholister.
**NA = Anonyma narkomaner.

16

procent av svenskarna, 16–84 år, uppgav en riskkonsumtion av alkohol 2018.

Källa: Folkhälsoenkäten "Hälsa på lika villkor", Folkhälsomyndigheten.

Personen på bilden har inget med artikeln att göra.

FOTO: MOSTPHOTOS

”Oftast är arbetsgivarna duktiga på att ta prover, men gör inget mer ...”

Stor okunskap, bristande rutiner och insatser som kommer för sent. Det är några orsaker till att alkoholister inte får hjälp på jobbet.

Arbetsgivaren har, enligt arbetsmiljölagen, skyldighet att vidta arbetsanpassnings- och rehabiliteringsåtgärder om alkoholproblemen klassas som en sjukdom. En rekommendation är att ta fram en alkohol- och drogpolicy. En tydlig och skriftlig policy anger bland annat vilka regler som gäller och ger information om vilket stöd den anställda kan få.

– De flesta stora bolag har en policy. Det är inget tvång, men en rekommendation. Annars blir det svårt när problemen kommer, säger Cecilia Eurén-Pettersson.

Hon är företagssköterska och behandlare på företagshälsovården Previa, där flera byggbolag är kunder. Cecilia Eurén-Pettersson tycker att det finns stor okunskap och att det behövs mer

utbildning på arbetsplatserna.

– Det blir ofta obehagligt när någon i ens närhet eller arbetsgrupp har problem. Man vet inte hur man ska närma sig det. Det är också brist på rutiner och arbetsgivaren vet inte att man kan få hjälp.

I många fall kommer arbetsgivaren också in för sent.

– Arbetsgivaren blundar länge och sedan blir det en uppenbar situation när man är tvungen att ta tag i det.

”Om problemen kvarstår så ta kontakt med företagshälsovården”

Ulf Kvarnström är arbetsmiljöombudsman på Byggnads. Han håller med om att många arbetsgivare inte tar itu med

missbruket.

– Hen har kanske brukat alkohol under flera års tid, men arbetsgivaren har inte gjort någonting. Oftast är arbetsgivarna duktiga på att ta prover, men gör inget mer.

När Byggnads kommer in har byggnadsarbetaren oftast fått en uppsagningslapp och det är då förhandlingen tar vid. Men

om alkoholproblemen klassas som en sjukdom är det inte grund för uppsägning. I många fall har det inte gjorts någon utredning.

– Är den anställda alkoholsjuk eller bara en slarver? Man måste ta reda på om det är en sjukdom. Arbetsgivaren behöver inte kunna den medicinska biten, men ska se till att personen får hjälp hos exempelvis företagshälsovården.

Vad ska arbetsgivaren göra?

– I första hand ska man prata med sin medarbetare och höra hur det är. Om problemen kvarstår så ta kontakt med företagshälsovården som gör en kartläggning och utredning. Om du hjälper någon att komma till rätta med sitt alkoholmissbruk i tid så sparar du både lidande och pengar, säger Cecilia Eurén-Pettersson.

Cecilia Eurén-Pettersson.

Ulf Kvarnström.

KATARINA CONNHEIM

”Den första riktigt djuplodande granskningen
av Sveriges kanske ruttnaste bransch.”

Lasse Wierup, reporter och författare

JOHAN FYRK SVARTJOBBSFABRIKEN

Den Guldspade-nominerade reportageserien
från Byggnadsarbetaren.se – nu som bok!

ID-KAPNINGAR, bluffbolag och automatvapen är några ingredienser i en hypermodern brottshärva med kopplingar till Östeuropa. Det multikriminella nätverket har varit verksamt vid flera prestigeprojekt och anlåtats av byggjättar. Hemlösa och alkoholiserade är perfekta fasader för verksamheten som drar in över 100 miljoner om året. Bakom dem finns en 30-årig man som alla är rädda för.

SVARTJOBBSFABRIKEN är ett unikt avslöjande av ett avancerat brottsupplägg och ett möte med några av offren för människohandel.

Johan Fyrk (f. 1977) är reporter på Byggnadsarbetaren och har tidigare arbetat på bland annat Expressen och Aftonbladet. 2020 nominerades han till Guldspaden för reportageserien Svartjobbssfabriken.

Ange kod
BYGG och få

15%
rabatt

Ord. pris 189,-

Finns även som e-bok och ljudbok!

Köp boken hos Verbal förlag

www.verbalforlag.se

NÄR ALLT STÅR KLART – MEN MÅSTE GÖRAS OM

Nybyggda och kostsamma fel

Cirka 200 fönsterrutor byts ut på byggnaden Icon i Växjö.

FOTO: LINA ALPHIKSSON

Aaah. Känslan när ditt byggjobb är klart och du lämnar ifrån dig projektet. Du känner stolthet, du är nöjd. Men då... ERROR!

Varje år läggs miljarder på att fixa byggfel eller byta material i helt nybyggda hus. Senast i Växjö där man till viss del fått "börja om från början".

För två år sedan stod den 67 meter höga byggnaden Icon klar, med sitt speciella skärmtak som binder ihop två torn. Men trots att Växjöborna fått något att skryta om, blev kanske bygget lite väl avancerat på sina ställen. Cirka 200 fönsterrutor på våning 17, 18 och 19 byts för tillfället ut, något som Smålandsposten berättat om tidigare.

Diana Jurukov, affärschef på Fasadglas, berättar mer:

– Vi levererade dem för två år sedan, men det var ett garantifel på dem, säger hon.

Vad är felet?

– Det är ett ganska avancerat glas med en integrerad persienn inne i isolerrutan. Det har uppstått en beläggning inne i rutan och glaset har blivit mjölkvita.

Hur stor kostnad blir det att byta ut alla fönster?

– Det har spekulerats att det kommer att hamna på fyra miljoner, men vi vet inte eftersom vi gör det på löpande räkning. Allt beror på väder och vind, hur enkelt jobbet blir.

Vems är ansvaret?

– Vi är ansvariga att byta dem. Men vi har köpt glaset av en leverantör och ansvaret ligger hos dem. Det är ett garantiätagande som vi tar på oss.

VAR MED OCH TÄVLA DU OCKSÅ

1. Gå in på Facebook.
2. Sök efter gruppen "Byggmissar – klantigast i Byggsverige" och gå med i gruppen.
3. Posta din bild med en kort kommentar.

Har du inte Facebook – mejla bilden till jf@byggarb.se, så lägger vi in den och du har lika stor chans att vinna. Märk mejlet med "Byggmissar".

- 1: **A PRIS:** Byggnadsarbetarens graverade pokal + Cirkelsåg HKC 55 Li 5,2 EBI-Plus-SC. Rek. pris 6 955 kr.
- 2: **A PRIS:** Slagskruvdragare TID 18 C 3,1-Plus. Rek. pris 5 205 kr.
- 3: **E PRIS:** Arbetsbelysning SYSLITE DUO-Set. Rek. pris 4 760 kr.
- 4: **E PRIS:** Transportkärra SYS-Roll 100. Rek. pris 1 880 kr.
- 5: **E PRIS:** SYSTAINER³ Organizer SYS3 ORG M 89 22xESB. Rek. pris 745 kr.

FESTOOL

Undvik byggmissar tillsammans med vår samarbetspartner Festool

Ev. vinstskatt betalas av vinnaren.

Man är inte mycket muntrare i Borlänge. Där stod 86 hyreslägenheter på Frostmors väg klara för ett år sedan. Men ganska snart uppstod ett problem – det kom larm om fuktskador i badrummen.

– Vi började utreda vad det kunde bero på och vi upptäckte att det var något fel på golvbrunnarna, säger Jörgen Olsson, vd på det kommunala bostadsbolaget Tuna-byggen.

Jörgen Olsson.

Golvbrunnarna är monterade i en fabrik i Estland där företaget Module House tillverkar byggelement i trä som sedan skickades till byggarbetsplatsen i Borlänge.

– När golvbrunnarna sattes på plats i fabriken så missade man att ta med en stödring. Ringen är omkring 12 centimeter i diameter och en centimeter bred. Ringens uppgift är att stabilisera brunnens två olika delar mot varandra, säger Jörgen Olsson, och fortsätter:

Det uppstod fuktskador i de nybyggda hyreslägenheterna i Borlänge.

FOTO: TUNABYGGEN

– När ringen saknas så kan brunnen bli instabil. Den kan tippa någon grad, dela sig något och när det händer börjar det läcka ut i bjälklaget.

Vem får betala kalaset?

– Det går på vår försäkring. Om det

varit möjligt hade vi ställt kraven mot tillverkaren i Estland men det går inte på grund av att de gått i konkurs.

JOHAN FYRK

CENNETH NIKLASSON

TOMASZ POZAR

fischer

Hos oss hittar du Fischers produkter för säker infästning, bland annat det gröna miljövänligare sortimentet som främjar hållbart byggande.

BIG

GRUPPEN

www.big-gruppen.com

LITE SNACK MYCKET VERKSTAD

BIG-gruppen är Nordens ledande bygg- och industriedja med ca 90 yrkesbutiker i Sverige och Norge med regionala lokala lager.

Think BIG! 100 000-tals företagskunder kan inte ha fel. Kontakta oss för mer information.

Sverige Alingsås Derome Järnvaror Borås Skene Järn Borås Derome Eskilstuna IP Industripartner Falkenberg Derome Falköping MOVAB Fjällbacka Kville Derome Gislaved Derome Gävle Maskin & Göteborg/Hisingen Derome Järnvaror Göteborg/Marieholm Derome Götene MOVAB Halmstad IMAB Halmstad Derome Helsingborg IMAB Helsingborg Derome Hässleholm Derome Jönköping Söhlbergs Kalmars XL-Bbygg Lundgrens Karlshamn Derome Kristianstad Derome Kungsbacka Derome Landskrona Derome Lilla Edet Derome Ljungby Söhlbergs Lund Derome Lysekil Derome Malmö Derome Järnvaror Mariestad Derome Mölndal Derome Möllycke Derome Norrköping Lundqvist Maskin & Verktyg/Svetsmaskinservice Örust Derome Perstorp Derome Ronneby Gamla Jernboden Ronneby Derome Skene Skene Järn Skene Derome Skurup Derome Stenungsund Derome Stockholm/Bromma Flinks Järn Stockholm/Globen Flinks Järn Stockholm/Hornsberg Flinks Järn Stockholm/Sätra Flinks Järn Stockholm/Lunda Lundqvist Maskin & Verktyg/Svetsmaskinservice Stockholm/Täby Flinks Järn Stockholm/Västberga Lundqvist Maskin & Verktyg/Svetsmaskinservice Svanesund Derome Svenljunga Skene Järn Tanum Derome Tranemo Skene Järn Sölvesborg Derome Trollhättan Derome Uddevalla Derome Uppsala Maskin & Verktyg Varberg Derome Varberg JÖVAB/Skene Järn Vimmerby Albins Veddice Derome Värgråda Derome Västerås Maskin & Verktyg Växjö Stål & Verktyg Ytterby Derome Ystad Derome Örebro Skydd & Verktyg i Örebro Örkelljunga Derome Norge Diamantboring Unicon Fredrikstad - Fagverkty - Hansen & Krogh - Industri & Anlegg AS - Industrivarer - Kyvik Industrivarehuset - Lunna - OH Bøe og Søner - Rakkestad Sogneselskap - Røgeberg Maskin AS - Tingstad - Verktyg Maskin - Vest Supply

Vad är det som händer? Plötsligt fyller cykeln gatorna som aldrig förr och det verkar inte sluta. Här är några cykeltrender att hålla koll på.

TEXT: Kristian Borg

FOTO: Henrik Hågård, Jon Ram Bruun-Pedersen/
Visit Copenhagen, Jan-Åke Eriksson,
Cykelfrämjandet, Zipforce, Zwift

1 TÄVLING OCH MOTION

● Att cykla på grus med en så kallad gravel bike är populärt bland mer seriösa cyklister.

– Det är en otroligt stark trend. Det är mer äventyrligt än landsvägscyckling men mindre tävlingsorienterat, säger Henrik Hågård, chefredaktör för tidningarna Cycling Plus och Allt om MTB.

Mountainbikecyckling har också länge varit på uppgång. Där går utvecklingen mot allt svårare terräng och mer utmanande grenar.

– Fler köper dyra mountainbikes. Ingen höjer längre på ögonbrynen om en cykel kostar över 100 000 kronor. Med elcykeln har det förändrats vad man anser är rimligt att betala.

Svindlande cykel

2 ELASSISTANS

● Elcykeln har blivit ett etablerat transportmedel. Fler cyklar till jobbet, även längre sträckor.

– Vi har fått en ny grupp arbetspendlare och den utvecklingen lär fortsätta, säger Fanny Westin, kommunikatör på Cykelfrämjandet.

En annan stor trend i storstäderna är elsparkcyklar för utnyttning. Elcykeln kan också bli vanligare i sammanhanget. I Köpenhamn har de funnits länge som en del av stadens cykeluthyrningssystem.

3 NY TEKNIK

● Elcykeln kan fortfarande vara för dyr för gemene man. Nu finns en billigare lösning: en portabel elmotor som monteras på framhjulet. Vips är din gamla Monark ett hybridfordon.

– Bra för den som vill fortsätta cykla på sin vanliga cykel men som kan vara i behov av lite extra "power", säger Fanny Westin.

325

Så många miljoner x 2
satsar regeringen
nästa och nästnästa
år på cykling.

4 TJÄNSTEFORDON

● Brevbärare har cyklat i långt över hundra år. Nu har fler yrkesgrupper hakat på, som budfirmor och åkerier. Än är det ovanligt inom bygg, men Stockholmsföretaget Cyklande rörmokaren är ett exempel på att det fungerar. Lastcyklarna blir allt bättre och kan börja ersätta bilen.

– Vi hoppas att cykeln blir den nya normen för transporter i tjänstesektorn, säger Fanny Westin, på Cykelfrämjandet.

5 MER PLATS ÅT CYKELN

● Många storstäder har satsat på cykling under pandemin, bland annat genom att låna bilkörfält till tillfälliga cykelbanor. Flera städer har också sänkt bashastigheten för motortrafik.

– Synd att Sverige inte hakar på den trenden, men om tio år tror och hoppas jag att cykeln ses som ett eget trafikslag på samma sätt som biltrafiken, säger Fanny Westin.

Cykelfrämjandet vill bland annat se fler tydligt separerade cykelbanor, bättre vinterväghållning, kommunala satsningar på cykelparkeringar och nya regler för arbetsgivare som vill erbjuda cykel som anställningsförmån.

Fanny Westin.

HAR DU HITTAT NYCKELN?

På andra sidan jobbet väntar en ny frihet och drömmar som kan bli verklighet. Med en schysst tjänstepension vill vi ge dig möjlighet att leva som du önskar. Drygt en halv miljon kunder har hittat sin nyckel till en schysst pension hos oss.

trender

6 E-CYKLING

● Hoppa upp i sadeln och tävla med andra uppkopplade cyklister, utan att någonsin behöva lämna vardagsrummet. Det kallas att zwifta, efter den största onlineplattformen Zwift.

– Virtuell cykling är sjukt stort, berättar Henrik Hågård, I Sverige är det populärt eftersom vi har ett ganska kallt klimat och med lockdown har det blivit en global trend.

Tekniken utvecklas hela tiden. Allt från uppförsbackar till fartvind och skakningar kan simuleras.

Padelspelarna inte bara stör, de **rubbar hela min existens**

I bland springer jag förbi padelbanorna bortanför sjön, där nya personer försöker lära sig sporten alla snackar om. De ovana spelarna har tajta lycrkläder och svingar sina special-racketar så att bollarna dundrar mot plexiglasväggarna.

De ser pigga ut. Och unga, i trettioårsåldern högst. De är provocerande glada.

Många spelar mixed, i ett lyckligt par mot ett annat lyckligt par. De peppar varandra, gör high fives och kämpar tillsammans. Så även i livet, gissar jag.

SKITSPORT

Vilken skitsport ändå! Squash och tennis i en krystad kombination. När jag en dag passerar banorna tänker jag argt att padel bara är ännu en fluga som borde försvinna lika snabbt som windsurfing, monoski och puckelpist.

Så varför blir jag provocerad? De som spelar verkar ju ha jättekul.

Kanske beror det på att jag själv inte står på en av de gröna banorna. Istället springer jag förbi och fortsätter ensam in i skogen, bort mot viken, utan någon peppande dubbel-partner. Jag springer i säckiga bomullsbrallor och en stickig reklamtröja från mitt gamla fotbollslag. Med hål i hälen på ena skon.

När jag kutar vidare börjar jag tänka. Är jag som 43-åring redan på väg att bli en gnällande surgubbe? "En man som heter Johan". Jag skakar snabbt av mig de tankarna.

FOTO: MOSTPHOTOS

Padel – sporten alla snackar om.

"SJUKT KUL"

Några dagar senare tar jag en promenad med min trevliga och snygga granne. Vi går runt sjön, tittar bort mot banorna. Hon berättar att hon har provat padel och att det är "sjukt kul". Vi kanske skulle spela någon dag?

NOG DAGS ATT TESTA

När jag lufsar förbi banorna nästa gång ser jag ett killgäng som ställt en baspumpande högtalare vid nätet och skriker högt efter varje poäng. Jag erkänner för mig själv att jag gärna hade hoppat in i matchen, trots att spelarna stör alla i närheten.

De inte bara stör, utan rubbar hela min existens. Välkommen, padel. Det är nog dags att testa.

»Är jag som 43-åring redan på väg att bli en gnällande surgubbe? "En man som heter Johan".«

Johan Fyrk, reporter

Andreas Kramer visar att svensk friidrott är mycket mer än Armand Duplantis. Svenska rekordet på 800 kan vara början på något ännu större för 23-åringen.

Att svenska herrlandslagets förbundskapten i fotboll har 4,6 miljoner kronor mer i lön än damlandslagets dito.

FOTO: WIKIMEDIA COMMONS

SVETSAREN REINO:

”TILLSLUT VÅGADE JAG INTE SNYTA MIG, DET KOM FÖR MYCKET BLOD”

Reino Savolainen har jobbat ett långt liv som svetsare. Han älskade sitt jobb, kollegorna och gemenskapen. Men kroppen och lungorna förstördes efter år av farliga rökångor. Nu vill han varna andra genom att berätta sin historia.

Idag är arbetsmiljön för en svetsare betydligt säkrare och det är mer självklart att kräva ordentlig säkerhetsutrustning och ventilation.

Men 2007 sade kroppen ifrån. Reino fick problem med andnöd. Till slut blev det akuten där han fick kortison och syre för att kunna andas. Läkaren på vårdcentralen skrev ett utlåtande om att Reino borde få en omplacering i företaget, vilket ställde till det. Han kunde varken jobba eller vara fortsatt sjukskriven.

– I fem månader var det oerhört jobbigt, jag fick ingen a-kassa eller något. Det är inte lätt att kämpa mot myndigheter.

Det var inte förrän han tog kontakt med Byggnads Västerbotten som det vände.

– Försäkringsombudsmannen Jon Andersson på Byggnads borde vara stadsminister, det är en fantastisk kille. Hade jag varit själv i det här hade jag ramlat av släden direkt.

I samma veva gick Reino från att blöda näsblod ohämmat varje dag till att hosta blod.

– Tillslut vågade jag inte snyta mig.

Väl på yrkesmedicin i Umeå fanns en helt annan kunskap. Reino fick rätt sorts mediciner och Jon Andersson vann tillslut mot myndigheter och efter ett par års kamp. Reino fick livränta och kunde äntligen slappna av rent ekonomiskt.

– Jag satte heder i att jobba varje dag och kämpade på hela arbetslivet.

Jag skulle ha sagt ifrån och vägrat jobba om jag inte fick en bra säkerhetsutrustning och ordentlig ventilation.

Svetsaren Reino Savolainen lider av svår astma och inhalerar starka mediciner fyra gånger om dagen. Vissa dagar mår han bra. Andra måste han ligga ned på grund av andnöd.

Han började jobba som svetsare som 15-åring. Han kände sig stark och säkerhet var inget varken han eller arbetsgivarna tänkte på. Under 80-talet stod han i en industrilokal och jobbade med mycket rök och gas i lokalen.

– Det var djungelns lag som rådde. Om man krävde ordentlig säkerhetsutrustning kunde man ge sig fan på att man inte fick jobba hos dem nästa gång. ■

Läs hela Reinos och fler berättelser på byggnads.se/arbetsmiljoveckan2020

>> ARBETSMILJÖVECKAN 2020

Årets fokus: Kemiska hälsorisker!

Den 19 oktober drar årets Arbetsmiljövecka igång.

Då kommer Byggnads kontrollera 1 200 arbetsplatser.

Fokus är kemiska hälsorisker och säker arbetsmiljö. Förebyggande arbetsmiljöplan, riskbedömning, personlig skyddsutrustning och hårdare krav på säkerhet kan rädda liv.

Cancer, lungsjukdomar, allergier och eksem kan komma av arbete med farliga kemiska ämnen utan tillräckliga skydd. Och varje år är det många som drabbas. Varje år blir cirka 2 000 personer i byggbranschen sjukskrivna, en fjärdedel av sjukskrivningarna orsakas av skador från kemiska ämnen.

– Vi skyddsombud måste få vara med från början när det görs en riskbedömning. Då minimerar vi riskerna för att byggnadsarbetare utsätts för livsfara och långvarig sjukdom, säger Niklas Nordlund, regionalt skyddsombud Örebro-Värmland.

Hälssofarliga ämnen kan finnas överallt, men är vanligast i renoverings-

ombyggnads- och tillbyggnadsbranschen.

SÅ HÄR SKYDDAR DU DIG

- Din arbetsgivare ska informera dig om riskerna innan du börjar arbeta.
- Ha alltid skyddsutrustning där det krävs.
- Du ska aldrig arbeta med okända produkter eller material.

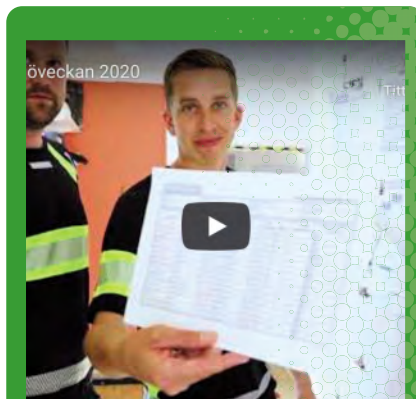
Extra farligt: asbest, PCB, bly, hårdplaster, Epoxy, isocyanater, kvicksilver och kadmium kräver personlig medicinsk kontroll och särskild utbildning om du ska arbeta med det här. Företaget behöver dessutom tillstånd.

Din arbetsgivare har ansvar för arbetsmiljön! Men glöm inte bort att vara ditt eget skyddsombud. Ta hand om dig och vägra arbeten som inte känns trygga! Kontakta Byggnads direkt vid oro.

Din arbetsgivare ska skydda dig från att utsättas för risker

STÄLL KRAV PÅ FÖLJANDE:

- 1 Att du får den information och den utbildning som krävs för att kunna arbeta säkert.
- 2 Personlig skyddsutrustning när arbetet kräver. Vid jobb i särskilt utsatta miljöer ska du ha extra skydd.
- 3 Hjälp om du blir sjuk eller skadad.

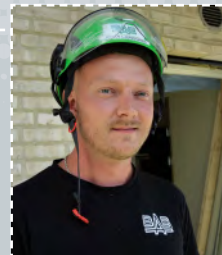

Läs mer om
Arbetsmiljöveckan
och se Byggnads
film om risker.

BYGGNADS.SE/ARBETSMILJÖVECKAN2020

3 SNABBA!

Vilket är ditt bästa tips om kemiska hälsorisker?

– Försök att använda dig av miljövänliga produkter, de brukar inte vara lika farliga.

Johan Ljunggren, huvudskyddsombud, BAB Bygg AB, Byggnads Skåne.

– Bra rutiner är viktigt! All kemi ska godkännas innan vi använder den. Om någon ny kemi ska in på

bygget är det viktigt att gå igenom skyddsdatablad, ge eventuell utbildning och göra eventuell förebyggande hälsoundersökning. QR-koder finns på de flesta produkter och då får du upp data ögonaböj. Rutiner är viktigt för att minimera att det framtida livet blir drabbat.

Roger Hellström, Skyddsombud, Veidekke/Brinkab, Byggnads Gävle-Dala.

– Det är viktigt att ha bra rutiner när det gäller kemikalier.

Kjell Fredriksson, skyddsombud, Brämhults värmeteknik, Byggnads Väst.

JOHAN LYFTER PÅ HJÄLMEN!

Jag vill lyfta hjälmen för alla våra skyddsombud som står beredda inför Arbetsmiljöverket. Ni är vardagens hjältar!

Fira ditt skyddsombud!

Den 21 oktober är det Skyddsombudets dag. Varje dag hjälper våra 6 000 fantastiska skyddsombud arbetskamrater och ledningar så att arbetsmiljön är säker och att alla mår bra.

Passa på att fira skyddsombudet på din arbetsplats – köp lite bullar eller säg bara "tack för att bra jobb". Eller något annat som gör just ditt skyddsombud glad!

Bostäder åt alla!

Byggnads presenterar fem förslag för fler bostäder till äldre som samtidigt skapar fler jobb i byggbranschen.

Webinar om bostäder
16 oktober, kl. 9:00 på
[facebook.com/Byggnads](https://www.facebook.com/Byggnads).

“Vi måste bygga för äldre och mer klimatsmart”

JOHAN LINDHOLM – FÖRBUNDSORDFÖRANDE
TELEFON 010-601 10 68 MOBIL 070-306 65 40
E-POST johan.lindholm@byggnads.se

Bostadspolitik är självklart en viktig fråga för Byggnads. Det är Byggnads medlemmar som bygger Sverige och gör det med stolthet. Vi bygger för att unga ska ha någonstans att bo, vi bygger för att man ska kunna flytta dit jobben finns och vi bygger för att det ska finnas lokaler till vård, skola och omsorg.

Däremot finns det en grupp som vi inte pratar lika mycket om när det gäller bostadsfrågan. Jag tänker på de äldre det vill säga våra seniorer. Vi vet att det råder bostadsbrist i många kommuner. Detta gäller inte minst äldreboendestäder. Samtidigt är det ett faktum att antalet äldre i Sverige ökar.

Man räknar med en fördubbling av antalet äldre personer, från två miljoner i dag till över fyra miljoner år 2070. Detta kommer naturligtvis att innebära stora samhälleliga utmaningar, inte minst när det gäller planeringen och byggandet av våra bostäder.

NYA BOSTÄDER SOM ÄLDRE HAR RÅD MED

Just nu finns det en fantastisk möjlighet att nyttja den kapacitet som finns i byggbranschen för att matcha behovet av tillgängliga bostäder för äldre. Det behövs nya bostäder, som äldre har råd att efterfråga. Det behövs också ombyggnad och anpassning av bostäder så att de passar äldre. Genom att bygga i trä kan vi också bygga klimatsmart.

I dag saknas ofta en diskussion om de äldre behov när man diskuterar och utformar bostadspolitiken. Ska vi få en bostadspolitik för alla måste den kompletteras med ett tydligt äldreperspektiv.

Vill man öka tillgången på arbete för byggnadsarbetare och tillgången på tillgängliga bostäder för äldre måste det till politiska åtgärder nu. Vi behöver bygga för en hållbar utveckling för samhället. För detta krävs en samlad politik för ny- och ombyggnad där vi samtidigt satsar på trä

och bebyggelse som är både socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbart.

BOSTADSUTVECKLING FÖR ÄLDRE

I veckan presenterar Byggnads en bostadspolitisk rapport med fem bostadspolitiska förslag med äldreperspektiv. Förslagen handlar om att kickstarta ett statligt insatspaket för äldres boende, utveckla det äldre bostadsbeståndet klimatsmart, kommunala äldreboendeprogram som ger ökat fokus, pilotprojekt för bostadsutveckling för äldre och att införa ett statligt byggbolag för en aktiv bostadspolitik.

Vi kan konstatera att om våra politiker ska stå upp för bostaden som en social rättighet så är det hög tid att ta de äldres behov på allvar. Bostäder åt alla måste vara en rättighet även efter pension. ■

Bostäder åt alla måste vara en rättighet även efter pension!

BYGGNADS MEDLEMSCENTER SVARAR

I Byggnads medlemscenter sitter tio rådgivare och ger stöd och rådgivning till dig som är medlem, förtroendevald, anställd i Byggnads eller företagare. Du får svar på frågor om löner, anställningsvillkor, arbetsmiljö, försäkringar, semester, arbets-skador och annat.

Har du frågor som rör din arbetsplats eller ditt medlemskap?

Ring BYGGNADS MEDLEMSCENTER: 010-601 10 00.

Öppettider: Måndag-fredag, 8.00-16.00.

Några av de hetaste frågorna just nu:

► **AVTALSRORELSEN PAUSADES I VÅRAS, KOMMER VI FÅ LÖNEFÖRHÖJNINGEN RETROAKTIVT?**

Arbetsgivarna säger nej, och har till och med flaggat för ett nollbud, alltså inga löneökningar alls i det nya avtalet. Byggnads däremot driver självklart kravet på kompensation för utebliven löneökning och har kvar kravet på 3 procents löneökning i det nya avtalet. Nu kommer det att avgöras i förhandlingarna.

► **KAN JAG VARA KORTTIDSPERMITTERAD UNDER UPPSÄGNINGSTIDEN?**

Ja, men du ska fortfarande ha lön som att du har jobbat heltid.

► **HAR JAG ARBETSPLIKT UNDER UPPSÄGNINGSTIDEN?**

Ja, om inte du och din arbetsgivare kommit överens om att du är arbetsbefriad under uppsägningstiden.

► **ÄR DET OKEJ ATT SITTA 15 STYCKEN I EN BOD UNDER LUNCHEN NU I CORONATIDER?**

Det är inte okej att sitta trångt i bodarna men varje fall måste bedömas för sig. Arbetsgivaren är ansvarig för arbetsmiljön och att förhindra smittspridning är en del av det arbetet. Enligt Arbetsmiljölagen ska det finnas en arbetsmiljöplan, och den behöver vara uppdaterad för att ta hänsyn till pandemin. Arbetsplatsens skyddsombud ska ha varit involverad i arbetet, har din arbetsplats inget skyddsombud kan du kontakta din region och prata med ett regionalt skyddsombud.

AUTOGIRO:

Betalar du medlemsavgift via autogiro måste pengar finnas på ditt konto:

- 26 oktober
- 26 november

A-KASSAN:

Ersättning från A-kassan betalas ut:

- Oktober 1, 8, 15, 22, 29
- November 5, 12, 19, 26

MÖTEN

BYGGNADS MÄLARDALEN

Strängnäs, medlemsmöte onsdag 18 november kl 18.30 på ABF i Strängnäs.

BYGGNADS ÖREBRO-VÄRMLAND

Askersund, medlemsmöte fredag 16 oktober kl 18.00 på Hotell Norra Vättern.

Frövi, medlemsmöte onsdag 11 november kl 18.30 på Christinas Gästgiveri Ervalla.

Möten kan komma att ställas in på grund av Corona.
Kolla med din krets att tiderna stämmer.

Hallsberg, luftgevärsskytte söndag 15 november kl 18.00 på Hallsbergs skytteklubb.

Kumla, medlemsmöte torsdag 12 november kl 18.00 på Kumla Folkets Hus.

Hagfors, medlemsmöte onsdag 21 oktober kl 18.00 Café Uwån. Anmälan till Tomas 076-8430430.

Kristinehamn,

medlemsmöte tisdag 3 november kl 18.00 i LO:s lokal.

Sunne, bowling fredag 23 oktober kl 18.00 på Sunne krog och Bowling.

TÄNK PÅ ATT INTE SPRIDA SMITTA – STANNA HEMMA OM DU KÄNNER DIG SJUK!

Posttidning B

Postens returadress

Byggnadsarbetaren,
Box 519, 101 30 Stockholm

Adressändring för medlem i Byggnads

Kontakta förbundets regionkontor

Adressändring prenumeranter

FASAB Medlem
Byggnadsarbetaren
Box 362
101 27 Stockholm

010-48 355 00
prenumeranter@fasab6f.se

AirRacer

En lågsko i skyddsklass S3 med sulkonstruktionen SieviAir® och Boa®-mekanismen, spiktrampskydd av stål och tåskydd av aluminium. Världens mest avancerade häldämpning FlexEnergy binder den uppstående rörelseenergin och över 55 % av energin återgår till steget. Sulkonstruktionen SieviAir® avlägsnar ur skon den fukt som uppstår genom att fötterna blir varma, genom luftkanaler i sidorna av sulans botten.

